
જ વ ન ગા થા

[સુધર્મ અને શૈવના પૂજારી સુનિરાલશ્વ
ચાન્દ્રિવિજયજી (કચ્છી) મહારાજની
સંક્ષિપ્ત જીવનવાણી]

બીવીસ વર્ષ પૂર્વે સદ્ગત થયેલા, ન અન્યાય, ન
 પંન્યાસ, ન ગણિ કે ન પ્રવર્તક, નાની એવી એકાદ
 ઉપાધિથી મુક્ત, ધર્મવીર સાધુપુરુષની આ સંક્ષિપ્ત જીવન
 ફેરમ છે. સત્યને પરમધર્મ માનનાર, માન્યા માટે મરી
 ફીટનાર, અન્યાયની સામે સદા સંતપ્ત રહેનાર સ્વા-
 દ્વાદના સાચા મર્મને પિછાણનાર, પરિણામની શુદ્ધિને
 અપનાવનાર, એક પુરુષશ્રેષ્ઠની અસ્મિતાના અછા
 પાતળા જીવનખોલ છે. વેષે જૈન પણ વર્તને, સંસા-
 રની કોઈ પણ સાધુતાને શોભાવે એવી, માનવતાની
 મહાસેવાની વિશ્વેતોમુખી અને ઉદાર ભાવના પાછળ
 કઠોર અને સાદુ તપ ભયુ જીવન જીવી નાણનાર
 એક વિશ્વપ્રેમી મુનિરાજની આ જીવન-ગાયા આજના
 યુગને આદર્શ રૂપ છે.

જળપ્રલય

‘પંડિતજી! અરે માસ્તર! ઊઠો, ઊઠો, જલદી ઊઠો! બધા મોટા વિદ્યાર્થીઓને ઉઠાડો, જલદી કરો.’

‘કેમ સાહેબ, શું છે!’

‘અરે નથી સંભળાતો આ શોરબકાર! વરસાદ તો વરસ્યે જ જાય છે ને શહેરમાં પાણી ભરાણું છે.—હું લોકોની ચીસો સાંભળી ઝળકી ઉઠ્યો—બહાર પાણી પાણી થઈ રહ્યું છે અને તે વધતું જાય છે.’

‘ત્યારે આપણે શું કરશું!’

‘આપણને તો શો ભય છે. આ મકાનમાં તો આપણે નિશ્ચિંત છીએ.’

‘તો પછી બધાને ઉઠાડવાની ખાસ જરૂર છે?’

‘અરે માસ્તર તમે સમજ્યા નહિ—આ બિચારા મૃત્યુના મોંમાં ઘસડાઈ જતા ભાઈઓને આપણે બચાવવા જોઈએ!’

‘પણ આપણે કઈ રીતે બચાવી શકીશું?’

‘કઈ રીતે? જે રીતે બની શકે તે રીતે: જુઓ, હું કહું તેમ તમે બધા કામે લાગી જાઓ. કાલે જે પુસ્તકોની પેટીઓ આવી છે, તેના રસસા છોડી નાંખો અને તેની મોટી બે ત્રણ રસસી બનાવો એક છેડો સામે દવાખાનાને થાંભલે બંધાવો અને એક છેડો આપણે થાંભલે બાંધો ને બચાવાય તેટલા ભાઈબહેનોને બચાવો. જો હવે વિલંબ ન કરો.’

ભગીરથ કાર્ય શરૂ થયું. થોડે થોડે છોટે સૌ ગોઠવાઈ ગયા.

ઉપરથી વરસાદ ઝીંકાયે જાય, નીચે પૂર ગર્જન-રવ કરે. અંધારી રાત, કેવળ દોરડાનો આધાર; પણ તમન્ના એવી કે ઉત્સાહપૂર્વક સેવા ને સ્વાર્પણનું કામ ત્રણ કલાક ચાલ્યું. નગ્ન-અર્ધનગ્ન ૩૫૦થી ૪૦૦ માણસો અને ઘણાં પશુઓને પુરમાંથી ઉગારી લેવામાં આવ્યાં.

ઉગાર્યાં તો ખરાં પણ તેમને માટે પાટશાળાનો વસ્ત્રાભંડાર પણ ખાલી થયો ને બધાંને કપડાં અપાયાં. સવારમાં રસોઈ શરૂ થઈ. સૌને જમાડ્યા.

સેવા અને સ્વાર્પણની કેવી બેનમૂન કથા!

આ કાર્ય માટે અગ્રેસર બનનાર આપણા કથા-નાયક કર્મવીર શ્રી ચારિત્રવિજયજી.

પ્રભાતનો સૂર્ય ઊગ્યો ત્યારે મુનિજીનું અભોલ-કાર્ય પણ સૂર્યનાં કિરણોની જેમ શહેરમાં પ્રસરી રહ્યું.

સરકારી દવાખાનાના દાકતર શ્રી હોરમસજી રાત્રે

આ મૂંગા કાર્યને નિહાળી રહ્યા હતા. આ જવાંમદીનું કાર્ય જોઈ તેઓ તો મુગ્ધ થઈ ગયા હતા. સવારમાં પાલી-તાણાના એડમીનીસ્ટ્રેટર મેજર સ્ટ્રોંગ સાહેબને તેમણે આ હૃદય હલાવે તેવું દ્રશ્ય લખી મોકલ્યું અને જણાવ્યું કે આ મહાન સાધુ અને તેમના સેવાકાર્યને જોઈ મને ‘જોન ફ્લીવુડ’ યાદ આવે છે. તેમની હિંમત, સાહસ, બળ અને કર્મણ્યતા જોઈ હું દિગ્-મૂઠ થયો છું.’

મેજર સ્ટ્રોંગ સાહેબ આ વાંચીને આશ્ચર્યચકિત થયા. હિંદી અને તે પણ એક સાધુ, આવું સૌર્યભર્યું સાહસ કરે તે તેમને મન ન માની શકાય તેવી વાત હતી.

તેઓ તરત જ થોડા ઉપર બેસી પાદશાળામાં આવ્યા.

“મુનિજી ! આપે એક સાચા સાધુને શોભે એવી રીતે જનતાની મોટી સેવા કરી છે. હું તેનાથી ખૂબ આનંદિત થયો છું. આ રાજ્યમાં આવા વીરલા છે, તે જોઈ મને અભિમાન થાય છે. આ ઉત્તમ સેવા માટે પાલીતાણા સ્ટેટ આપનો ઉપકાર કદી પણ નહિ ભૂલે. સ્ટેટને યોગ્ય સેવા કરમાવશો. તમારે માટે સ્ટેટની કચેરી હમેશાં ખુલ્લી છે.” મેજર સ્ટ્રોંગે મહારાજશ્રીને અભિવાદન આપતાં કહ્યું.

‘મેં તો સાધુ તરીકેની ફરજ બંતવવા ઉપરાંત કશું વિશેષ કયું નથી. થોડો દુઃખી-હોય, મદદ માટે ચીસો સંભળાતી હોય તો મનુષ્ય તરીકે પણ મારી

ફરજ હતી. વળી અમે જૈન સાધુ એકેન્દ્રિય જીવને
અચાવવા આ રજેહરણ સાથે રાખીએ છીએ, પછી
પંચેન્દ્રિયની રક્ષા કરવી તે તો ધર્મ જ ગણાય ને!’

મેજર સ્ટ્રોંગે મુનિજીનો વિદ્યાર્થી સાથેનો ફોટો
લઈ વિલાયતના પત્રોમાં મોકલ્યો.

ટાઇમ્સ ઓફ ઈન્ડિયામાં આ વિષે નીચે પ્રમાણે
નોંધ હતી.

“ એક મહાન જૈન સાધુએ પાલીતાણાના જલ-
પ્રકાપ સમયે અનન્ય આત્મભોગ આપી જળમાં
તણાતા સેંકડો માણસોના જન અચાવ્યા હતા, અને
હિન્દના ફક્કીવુડ તરીકેની નામના મેળવી છે. એ અનાથ,
નિરાધાર અને ગરીબ માણસોના અને નિરાધાર
પશુઓના અચાવો-અચાવોના પોકાર કરતા અને ખરાડા
પાડતા સેંકડો પ્રાણીઓના જન અચાવનાર એ સાધુ
પુરુષે પાલીતાણા સ્ટેટ પર ઉપકાર કરી માનવજાત
ઉપર એક અનન્ય દાખલો બેસાડ્યો છે. તેઓ પોતાના
ફોટો કે જીવનચરિત્ર બહાર નહીં આપતાં ફક્ત પોતે
પોતાની ફરજ બજાવી છે તેમ કહે છે.”

એ જલપ્રલય, હજારો લોકોનો આર્તનાદ, વાડીઓ
ને ખેતરો, ઝૂંપડાંઓ અને કુખાઓ, મકાનો ને દુકાનો,
જગ્યાએ જગ્યાએથી ચાલ્યાં આવતાં ગોદડાં ને ગાભા,
માટલાં ને રાચરચીલાં, બાળકો ને સ્ત્રીઓ, જીવાનો
ને વૃદ્ધો, પશુઓ ને પક્ષીઓ હાહાકાર અને ત્રાસ
વર્તી રહ્યો હતો. ફૂદરત અરેખર ડોપી હતી અને

તાંડવ માંડયું હતું આજે પણ એનું સ્મરણ કમકમાટી ઉપજાવે છે. વિધવા આશ્રમ ને બીજાં મકાનો ધરાશાયી થયેલાં. પશુઓનાં મડદાંનો પાર નહોતો. હજારો લોકો વરખાર વિનાના થઈ ગયેલાં.

આ પ્રકોપ એક જૈન મુનિએ નજરે નિહાળ્યો. તેના ક્રિયાકાંડ અને આચારમાંથી કર્મવાદ જાણ્યો. ડૂબતી દુનિયાને તારવાની તમન્ના થઈ આવી અને આખી પાઠશાળા એ પીડિતોની મદદે પહોંચી ગઈ. પાલીતાણાના ઈતિહાસમાં આ પૂણ્યકાર્ય સુવર્ણ-અક્ષરે અંકિત રહેશે.

ધન્ય એ મુનિ, ધન્ય એ કાર્ય !

માતાનું રત્ન.

અરબી સમુદ્રના અચાગ જળની સપાટી પર એક વહાણ જેમ તરતો, એકલો અટૂલો, યોદ્ધા સમા પાંચ લાખની વસ્તીવાળો કચ્છ પ્રદેશ દેખાય છે. હિંદના પશ્ચિમ કિનારે, કાઠીઆવાડથી લગભગ વીસ માઈલ દૂર તે આવેલો છે. તે ભૂમિ વીરતા અને સાહસ; શૌર્ય અને બહાદુરી, જવાંમદી અને સ્વાર્પણ માટે પ્રસિદ્ધ છે. એ ભૂમિની માટી જ વીરતાના રંગે રંગાયેલા મદોં પેદા કરી શકે છે.

આ ભૂમિમાં અલ્પાંશુ આજમ શેઠ સુંદરજી

[૭]

શિવજી, વીર લક્ષ્મણ જેવા શાહ સોદાગરો થઈ ગયા. દાનવીર જગદુએ દુષ્કાળમાં પ્રજાના રક્ષણ માટે પોતાના કોઠારો ખુલ્લા મૂક્યા એ પણ આ માટી-નું રત્ન છે. ભલભલા વીરોને જન્મ આપનારી આ ભોમકા આજે પણ શ્રરા સેનાની, દાની અને સાહસી વેપારી સર્જે છે. મુંબઈ અને આફ્રિકા સુધી કચ્છી પ્રજાના શ્રરા જીવાનો દોરીલોટો લઈ પહોંચ્યા છે અને પૈસાની રેલમછેલ પણ તેઓએ કરી બતાવી છે.

નથી નવી સંસ્કૃતિ કે નથી નવીન શિક્ષણ. નથી મહાન વિદ્યામંદિરો કે નથી જ્ઞાનપરબો. નથી આગ કે બગીચા કે નથી મહાન ધર્મધુરંધરો કે ઉપદેશકો. નથી વિજ્ઞાનની શોધો કે નથી યંત્રોના ધમધમાટો. માત્ર જૂની ઢબ, જૂનું જ્ઞાન અને જૂની પદ્ધતિમાં કોણ જાણે ક્યાંથી મર્દાનગી અને શૌર્ય, સેવા અને સ્વાર્પણના ગેળી પડ્યા આજે પણ જોડે છે.

એ કચ્છના પત્રી ગામમાં વીસા એસવાળ કુળમાં વેદા શાખથી પ્રસિદ્ધ શ્રીપાળ વેદાનું ઘર છે. સાધારણ સ્થિતિ હોવા છતાં બળ અને બુદ્ધિમાં તે પ્રસિદ્ધ. શ્રીપાળને વેદાશા નામના સુપુત્ર અને સુભગાબાઈ નામની સુશીલ પુત્રવધુ હતાં. કુળરીતિ પ્રમાણે દંપતી ગૃહસ્થનું જીવન નિર્વાહ કરતા હતા. નહોતું કરજ કે નહોતી સંપત્તિ. આપદાદાની થોડી જમીન, બળદની જોડી અને બીજવારાથી સંતોષ માની વેદાશા રહેતા હતા.

એ આસો મહિનાની કાળીચૌદસની રાત્રિ હતી. પત્રી ગામના ઘેલાશાહને ત્યાં સુભગાબાઈ પ્રસૂતિની વેદના સહી રહ્યાં હતાં. વિક્રમ સંવત ૧૯૪૦ના આસો વદ ૧૪ ની એ રાત્રે મંતરજાંતરને પી જનારો, ભૂતાવળને ભગાડી મૂકનારો, જોગીજીતિને સાચા જોગ બતાવનાર ને સમાજની કાળી અંધારી અજ્ઞાન રાત્રિને ફેડનારા પુત્રરત્નને જન્મ આપ્યો. ઘરમાં આનંદ આનંદ છાંછ રહ્યો. ઘેલાશાહનું જીવન ધન્ય બન્યું.

સવારે જોષી મહારાજે જોષ જોયા ને પુત્રનું નામ ધારશી રાખવામાં આવ્યું.

ધીરે ધીરે બાળક ધારશી ગામડાની ધૂળ માટી-માં રમતો ફૂદતો મોટો થવા લાગ્યો. રોટલા ને દહીંથી શરીરને પુષ્ટિ મળી. ગામડાની ખુલ્લી હવા અંગ પ્રત્યંગો મજબૂત બનાવવા લાગી. સાત વર્ષે ધારશી-બાઈને પંડ્યાને ત્યાં ભણવા બેસાડયા. દોસ્તોની સાથે મજા કરવી, રખડવું, મારામારી કરી આવવી, શિક્ષાના બદલામાં મહેતાજીનું કામ કરવું અને લાગ આવે તો ગુરુની રેવડી દાણાદાણુ કરી મૂકવામાં ધારશીબાઈ પાવરધા હતા.

ભણ્યા ન ભણ્યા ને બાઈ-પિતાને મદદ કરવા લાગ્યા. ખેતરે જવું, હળ જેતવું, જંગલમાં સૂઈ રહેવું. રાતદિવસ પરિશ્રમ કરીને શરીરને ભારે કર્યું. ચૌદ વર્ષની ઉંમરમાં તો શરીર સુદઢ બનાવી દીધું, ટાઢતડકો વેડી સહિષ્ણુ બન્યા અને જંગલમાં રહી

નિર્ભયતા કેળવી. એ શરીરની સુદૃઢતા, સ્પર્ધિષ્ણુતા
અને નિર્ભયતા તેમણે જીવનમાં જીવી બતાવ્યાં.

બહાદુર જીવાન

‘અહા કેવું સરસ ખેતર, રૂપાળી મગની શીંગો
કેવી મીઠી હશે!’

‘એલા ભેર આવવું છે!’

‘ક્યાં!’

‘મગની શીંગો ચાખવા.’

‘પણ મામે ભારશે તો!’

‘તો થઈ પડશે!’

‘હાલો ત્યારે.’

છાનામાના રાત્રે મગના ખેતરમાં પેદા ને શીંગો
ઉપાડી. ત્યાં તો સળવળાટ થયો ને પગલાં સંભળાયાં.
ભાગ્યા દોટદોટ. ભેરનો છોકરો તો છટકી ગયો
ને ધારશીભાઈ સપડાયા. રસ્તો તો રાત્રે શેનો જડેજ
પણ વાડમાંથી નીકળવું કેમ? મારી કાંટાની વાડ પર
છલાંજ અને કૂંઘા પણ બાળુના અવવાર કુવામાં
પટકારી પડ્યા. કાંટાઝાંખરાથી ભરેલા કુવામાં શરીર
લોહીલોહાણુ થઈ ગયું, પણ ઉંકારોય ન કર્યો. થોડીવારે
મહામહેનતે બહાર નીકળી કાંટા વીણી કાઢી ઘેર
જઈને અપચાપ પથારીમાં. ચોરી કરવા જતાં પકડાવું

ને નામદાઈ બતાવવી તે કરતાં કાંટાના ડાંખ સહેવામાં
મદાઈની મોજ હતી.

એવો જ ખીજો પ્રસંગ છે.

‘ધારશી ! શું તું મોટો બહાદુર છે ?’

‘હા ! હા ! સત્તર વખત !’

‘હોયો હોયો હવે !’

‘કેમ આમ કહો છો ? મુખી’

‘અરે સાચો બહાદુર ત્યારે, ન્યારે આ કુંદરે-
ડીયાના રસ્તાનો આવળ તું પાડે !’

‘કેમ, શું છે તે ?’

‘છે તો કાંઈ નહિ, પણ તે ઘેરાં છોકરાંને
રાત દિ ખીવાડે છે.’

‘હાં ! ભૂત છે તેથીને ! ના બાઈ, એવી અલાબલા
કોણ વહોરે !’

‘અરે, પણ ઇનામ આપું તો !’

‘હાં તો તૈયાર.’

‘જા ત્યારે આવળ પાડીને આવજો, સવા ફોરી
ઇનામ લેવા.’

ખભે કહાડી લઈને ધારશીભાઈ ગિપડ્યા. રાત્રે
ધબોધમ કહાડી ચાલવા લાગી ને અડધી રાતે આવળ
લાંબો થઈને સૂતો. ભૂત ને ભેરવ બધાં ધારશીભાઈની
કહાડીથી ત્રાસી ગિડ્યાં ને આવળમાં અણાતો હાજરા-
હજૂર ભૂત છૂંચ ગયો. ન્યાં દિવસે લોકો ડરી મરે,
રાત્રે તો કોઈ નીકળી જ ન શકે, આવળને જોઈને જ

કેટલાકે તો ધૂળવા મંડે ને વટેમાર્ગ પાણુ એ આવળ
આવતાં દોટ મૂકે; એ આવળ સવાકારી જેવા (પાંચ
આના) ઈનામમાં ધરાશાયી કર્યો. નિર્ભયતાનો કેવો
નમૂનો !

આવાં તો ઘણાં નાનામોટાં પરાક્રમો તેણે કરેલાં.
આખા ગામમાં તે બહાદુર ગણાતો. લોકો તેને પો-
તાનો માનીતો જીવાન માનતા.

ચૌદ વરસની ઉંમરે પિતાની સ્થળનાથી મુંબઈ
ઉપડ્યા. ખેતીના ધંધામાં તો ગૂજરાન ચાલે પાણુ
કચ્છીબંદો મુંબઈ જઈ આવે તો જ જ'પે. માતા-
પિતા ને પ્યારી ભોમકાની રળ લઈ મુંબઈ આવ્યા.

મૃત્યુ કે ત્યાગ ?

મુંબઈમાં પિતાજીના રનેહીની દુકાને તાલીમ શરૂ
કરી. કુરસદ મેળવી બપોરના એક ગૂજરાતી શાળામાં
નામુંઠામું, પત્રવ્યવહાર શીખી લીધું. હવે એક તુવેરના
કારખાનાવાળાને ત્યાં નોકર રહ્યા અને જોતજોતામાં
તો વેપારમાં તે પાવરધા થઈ ગયા. નોકરમાંથી બન્યા
ભાગીદાર અને આવક વધવા લાગી, એટલે પોતાનાં
માતા તથા બહેનભાઈને મુંબઈ બોલાવી લીધાં. પિ-
તાજી પત્નીમાં ખેતર-જમીન સંભાળવા રહ્યા.

મુંબઈમાં હવે દરેક રીતે શાન્તિથી જીવન પસાર

૨૨]

થવા લાગ્યું. ધારશીભાઈ ધારશીભાઈ કહેવાવા લાગ્યા. સમાજમાં પણ સારી પ્રતિષ્ઠા વધી. વેવિશાળની વાતો ચાલી અને માતા સુભગાબાઈના સુભાગ્ય ઉધડ્યાં. પણ વિધિને એ મંજુર નહોતું. કરાળકાળ પ્લેગ મુંબઈમાં ધસમસતો આવ્યો ને ધારશીભાઈના જીવનમાં અજબ પલટો કરતો ગયો.

‘આ ! આજે કેમ લાગે છે !’

‘એટા ! ધારશી ! હું ખતું એમ લાગતું નથી. બહુ પીડા થાય છે. તારા બાપુને હવે તેડાવીશ મા ! તે પત્રીથી નહિ પહોંચી શકે.’

‘પણ બા ! દાકતરને તેડી લાવું ! જોઈએ કદાચ ગાંઠ ફૂટી જાય તો દર્દ મોળું પડે.’

‘ના ભાઈ ના, દાકતર બાકતર નથી લાવવા ! હવે તો મને અરિહંતનું શરણુ લેવા દે. એટા મોણુશી, આમ આવ તો. એટા રતન, રો નહિ. જો હમણું મને ફીક થઈ જશે.’

‘બા ! બા ! તું એનભાઈની કશી ફિકર ન કરીશ.’

‘ભાઈ ! મારે તો શું ફિકર છે ! તું છોને બધાને સંભાળે તેવો.’

માતા પુત્રના છેલ્લા મેળા ચાલે છે. મા ઘરની ભરબજામણ કરે છે ત્યાં તો છેલ્લા શ્વાસ ઉપડ્યા ને સહુને રોતાં મૂકી માએ વિદાય લીધી.

મુંબઈમાં મરકી ચાલતી હતી. જ્યાં તે પહોંચતી ત્યાં સોથ વાળી દેતી. કુટુંબોના કુટુંબો ઉબડી દેતી.

તે આવી આપણા ધારશીભાઈને ત્યાં. માતાને ઉપાડી
મઠ. હજી માતાને અગ્નિદાહ દઈ આવ્યા ત્યાં નાની
બેન રતન સપડાઈ. તેની દિવસરાત ચાકરી કરી
પણ તે ન બચી.

હજી બહેનનાં આંસુ લૂંછ્યા ન લૂંછ્યા ત્યાં તો
ધારશીભાઈના કુટુંબીઓનું તેડું આવ્યું. ધારશી પહેલેથી
સેવાભાવી, મહેનતુ અને નિર્ભીક તેથી બધાને ત્યાં
ખડે પગે હાજર. સુખમાં સૌ આવે પણ દુઃખમાં
ભાગ લે તેજ ખરો. કુટુંબી. કોઈકોઈ જગ્યાએ તો
આળવા માટે લઈ જનાર કોઈ ન મળે, ત્યારે સાથીની
વાટ જોવા કરતાં ધારશીભાઈ જાતે ખાંધે ચડાવી
લઈ જતા અને અગ્નિસંસ્કાર કરી આવતા.

સત્તર સત્તર માણસોને વળાવ્યા ને સ્વજન વિ-
હોણો ધારશી જીવીને જીભો થાય છે, ત્યાં તો પોતે જ
કરાળકાળના પંજમાં સપડાઈ પડ્યો હતો. ત્રણ ત્રણ
ગાંઠો નીકળી હતી. બચવાનો કોઈ ઉપાય નહોતો.
નાનેરો ભાઈ અને એક મિત્ર સિવાય તેનું કોઈ નહોતું.

જમના તેડાની વાટ જોતો તે દર્દ સહન કરે છે.

‘ભાઈ ધારસી ! કુદરત વિકરી છે. મૃત્યુદેવે
આપણું જ ધર જોયું લાગે છે. બધાને વળાવી આવનાર
તું પણ ચાલ્યો કે !’

‘વેલશીભાઈ ! ખરેખર ચાલ્યો જ. જમને પણ
ભારે પડી જઈ એવો હું આજે ચાલ્યો જ.’

‘દવા લીધી ?’

‘હવે દવા કાર કરે તેવું નથી લાગતું!’ હવે તૈયારી જ લાગે છે.’

‘પ્રિય મિત્ર! એક દવા છે, અચી જવાય તો અચી પણ જવાય.

‘કઈ!’

‘ધર્મ-દવા, ધર્મશરણુ. ધારશી તે જોયુંને કે ધનદોલત, સગાંવહાલાં, મારું તારું બધું ય માયા-નળ છે.’

‘સમજાય છે હવે, પણ મોડું મોડું. હવે શું થાય?’

‘ભાઈ મારા! ધર્મનું શરણુ લે! સાબ્જે થા તો સંસારમાંથી છૂટી સાધુ બની જૈન ધર્મની સેવા કરીશ. એમ પ્રતિજ્ઞા કર!’

‘મિત્ર! આમાંથી કયાં બચાય તેમ છે! પણ બચું તો જરૂર સાધુ બનીશ. ધર્મની સેવા કરીશ, આટઆટલા મૃત્યુ, વિલાપ અને દર્દ જોયા પછી સંસારનો મોહ શો!’

મિત્રની ધર્મ-દવા કારગત નીવડી. રાત્રે ગાંઠો ફૂટી ગઈ. ધીમે ધીમે વળતાં પાણી થયાં ને ધારશી-ભાઈ બેઠા થયા.

વેપાર સંકેલ્યો. ઘરેણું વેચીને ભાઈ માટે વ્યવસ્થા કરી. થોડાં કપડાં, નાનકડી ટ્રંક અને બીડીઓનાં બંડલ લઈ મુંબઈને સલામ કરી કચ્છને રસ્તે ચાલી નીકળ્યા.

ધર્મદીક્ષા ને સત્યદર્શન

‘ધારશી, તું અહીં ક્યાંથી ?’

‘મુંબઈથી !’

‘ઝોડો ! શું મુંબઈની મોહની બિતરી ગઈ ?’

‘ના, મારે સાધુ થવું છે.’

‘સાચેજ.’

‘ચાલ, સ્થાનકે ચાલ.’

શ્રી કાનજીસ્વામી (સંસારીપણાના અનેવી)ની સાથે ધારશીભાઈ ઉપાત્રયે ગયા. ભાં બેઠા, સ્થિરચિત્તે બધી વાત કરી. દીક્ષા માટે ઈચ્છા બતાવી. બીડી પીધાને બહુ સમય થયેલો. ખીસામાંથી કાઢીને સળગાવી.

‘ભાઈ ધારશી ! સ્થાનકમાં બીડી પીવાય ? અને દીક્ષા લેવી હોય તો બધાં વ્યસનોનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.’

ઈશ્વારામાં સમજી લીધું. ૫૦૦-૬૦૦ બીડી સ્થાનકની બહાર ઝોટલા ઉપર કાઢી. પીવાય તેટલી પીને દીવાસળી ચાંપી. બીડીઓ અને વ્યસનોની હોળી કરી.

ઋણુપરિણામી ધારશીએ ધર્મમાર્ગમાં પ્રવેશ કરવાની પરીક્ષા પસાર કરી.

‘હમણાં અભ્યાસ કરો. તમારા પિતાની રજા મંગાવી દીક્ષા અપાશે.’ શ્રી વ્રજપાલજીસ્વામીએ કહ્યું.

૧૬]

ધારશીને આનંદ થયો. અભ્યાસ ને સાધુધર્મના આચાર શરૂ થયા.

અહીં પત્રીમાં જુદું જ રામાયણ રચાઈ ગયું. ધારશીભાઈ મુંબઈથી નીકળ્યા એટલે નાનાભાઈ મોણશીએ તાર કરેલો કે ભાઈ ત્યાં આવે છે.

પિતા ઘેલાશા ગાડુ જોડી માંડવીખંદર આવ્યા પણ મોડા પડ્યા. સ્ટીમરના ઉતાડ્યો તો બધા સૌ સૌને ગામ ચાલ્યા ગયેલા. ધારશી ન મળવાથી પિતાને ચિંતા થઈ. મુંબઈ તાર કર્યો પણ જવાબ મળ્યો કે ધારશી સ્ટીમરમાં નીકળ્યો છે. ઘેલાશાને બીજાને વિચાર શું આવે ? જરૂર તે માંદો હતો. રસ્તામાં જ તબિયત વધુ પડતી બગડી હોય ને ગુજરી ગયો હોય તો સ્ટીમર વાળા તો મડદાનો સમુદ્રમાં જ પધરાવી દે છે. આમ માની લીધું ને પત્રીમાં ધારશીનું સ્નાન પણ થઈ ગયું.

થોડા દિવસ થયા હશે ને પત્રીના એક શ્રાવકે ઘેલાશાને ખબર આપી કે : ‘માંડવીમાં ધારશીને સ્થાનકમાં કાંઈકે ગોખતો મેં જોયો છે.’

પિતા તો આ સાંભળી ચકિત થઈ ગયા. પોતે તેના માસાને લઈને આવ્યા માંડવી. સ્થાનકમાં ધારશીને ભણતો જોઈને તેઓ સમજ્યા કે જરૂર તે સાધુ થઈ ગયો. પુત્રપ્રેમી ઘેલાશા ખેભાન થઈ ગયા.

માસાજીએ ખૂબ ધમકાવ્યો ને લઈ ચાલ્યા પત્રી. પત્રીમાં સમજાવ્યો, મનાવ્યો અને છેવટે માર્યો—પણ ધારશીએ માંડવો સત્યાગ્રહ ! પિતા ગુસ્સે થયા ને

ગુસ્સામાં ને ગુસ્સામાં ભરેલી સળગતી હોકલી ફેંકા.
છતાં ધારશીનો નિશ્ચય ચળે તેમ નહોતો. છેવટે પિતાએ
રજા આપી. પિતા-પુત્રે અશ્રુ સાર્યાં. ઉત્સવપૂર્વક
વિ. સં. ૧૯૫૭માં શુભ મુહૂર્તે પૂ. વ્રજપાલજીસ્વામીના
હાથે કાનજીસ્વામીના શિષ્ય તરીકે દીક્ષા આપવામાં
આવી.

ધારશી ‘ધર્મસિંહસ્વામી’ ખન્યા

આત્મકલ્યાણની ભાવના અને ધર્મશયી શાસ્ત્ર:-
બ્યાસ શરૂ થયો. અબ્યાસ તો ચાલ્યો પણ યુવાન
માનસ પગલે પગલે શાસ્ત્રોના અર્થ વિચારવા અને
ચકાસવા લાગ્યું. આગમના ગ્રંથો પર લગાડેલી
હરતાલથી તેને અનેક આ શંકાઓ થઈ. તેના ખુલાસા
મેળવવા ક્યાંથી ? એક દિવસ ગુરુ પાસે પહોંચ્યા અને
પોતાની શંકાનું સમાધાન માગ્યું.

‘મુનિજી ! હજી તમે નાના છો. આપણા
સંપ્રદાયમાં જેમ વૃદ્ધ પુરુષો કરતા આવ્યા છે તેમ
ચાય છે. તેઓ આપણા કરતાં વિશેષ બુદ્ધિશાળી હતા.
ફરીથી આવી શંકા ન ઉઠાવશો ! સમજ્યા ?’

આપણા ધર્મસિંહ ઋષિ પહેલેથી જ નીડર હતા.
સાધુનો અંચળો સત્યદર્શન માટે જ પહેરેલો. તે
આમ દબાય તેમ નહોતા.

આવા બે ત્રણ પ્રસંગો બન્યા અને તેમનો આત્મા
સમસમી બિઠ્યો. શંકાસમાધાન તો ન થાય પણ
હવે તો શાસ્ત્રના વાચન પર પણ પ્રતિબંધ મૂકાયો.
એક જ પ્રસંગે જીવનવહેણ બદલાવી દીધું.

રાત્રિદિવસ વિચારો ઉભરાય છે. મનમાં મનથન
ચાલે છે. શાસ્ત્રોના પાકો યાદ આવે છે. તેમાં આવેલ
મૂર્તિ અને મંદિરોની કલ્પનાઓ થાય છે. એક દિવસ
નિદ્રા પૂરી થવા આવી છે, ત્યાં એક સુમધુર સ્વપ્ન
આવ્યું.....

અલૌકિક રોશનીથી ઝળહળતું અને હળરો
આવિકોની પ્રાર્થનાઓથી યુગ્મતું મુંબઈનું ગોડીજી
મહારાજનું દેરાસર દેખાયું. પરમાત્માની મનોહર
મૂર્તિનાં દર્શન કર્યાં. હાથાશ્રુ અને આનંદની લહેરોથી
રુવાડે રુવાડું ફાટવા લાગ્યું.

સ્વપ્ન આગળ વધ્યું. દર્શન કરીને જ્યાં મુનિજી
અગાશીમાં આવ્યા ત્યાં દેવવિમાન નજદિક આવતું
જણાયું. વિમાનમાં પોતે બેઠા અને સ્વર્ગને પંથે
સંચર્યા.

કેવું અદ્ભુત સ્વપ્ન ! સત્ય ઘટના કે સ્વપ્ન ?

પ્રાતઃકાળે યુરુજી પાસે સ્વપ્નની વાત કહી. પણ
તેમણે ઠંડા પેટે જવાબ વાળ્યો ‘ કીક છે. ’

સ્વપ્નની વાત જૂલાતી નથી, મનોમનથન ચાલ્યા
કરે છે.

વેપપલટો ને તીર્થયાત્રા

‘તમે હંમેશાં અંચળગચ્છના દેરાસરે જાવ છો, તે સાચી વાત છે?’

‘હાજી! જાઉં તો છું.’

‘કારણ?’

‘મારી ઇચ્છા અને ભાવના!’

‘તમે જાણો છો કે તે આપણા સંપ્રદાયની વિરુદ્ધનું કાર્ય છે.’

‘જાણતો હતો, પણ મારી દષ્ટિ વિશુદ્ધ થતી જાય છે.’

‘તે નહિ બની શકે.’

‘હું તો જઈશ. શાસ્ત્રોની પ્રામાણ્યકતા મારી દષ્ટિએ વિશેષ છે. મારી વાત અસત્ય હોય તો સમજાવો. હું પ્રાર્થાશ્રિત કરવા તૈયાર છું.’

‘સંઘની સત્તા જાણો છો? મુનિવેશ ખુંચવી લઈશું.’

તેમના સંપ્રદાયના સાધુઓ અને સંઘના મોવડીઓએ દેરાસર જતા અને વાતવાતમાં પ્રશ્નો કરતા સાધુ ધર્મસિંહને સમજાવવા-ધમકાવવા પ્રયત્ન કર્યો.

સ્વપ્નની વાત તો હૃદયમાં છૂપાયેલી હતી. તે ભૂલી ભૂલાતી નહોતી. અંજરમાં ચોમાસાનો જોગ થઈ આવ્યો અને તેઓ નિત્ય અંચળગચ્છના દેરાસરે જવા લાગ્યા.

સત્યના ઉપાસક નિર્ભીક વીર હરે તેવા નહોતા.
વાડાનાં અંધનો હવે ભારે પડવા લાગ્યાં. લાગ જોઈને
અંજર છોડી ભચ્યાઉના માર્ગે ચાલી નીકળ્યા.

થોડીવારમાં તો સ્થાનકવાસી સંઘમાં ફફડાટ થઈ
ગયો. અધા રોષે ભરાયા. પંખી ઊડી ગયું. તેને પક-
ડવા માણસો દોડાવવામાં આવ્યા.

આખા દિવસનો વિહાર, ગોચરીનો તો વિચારજ
નહોતો પણ પગ વાળીને આરામ લેવાનો પણ સમય
નહોતો. સંધ્યાનો ઘેરો પ્રકાશ છવાઈ રહ્યો હતો.
પાછળ પડેલા માણસો આવતા જણાયા. મુનિ ચમ-
ક્યા પણ સમય પારખી લીધો. સાંઢીયા સવાર આવે
તે પહેલાં ઝાડના ઓથારે ઊપાઈ ગયા. સવાર તો
ચાલ્યો ગયો પણ કાળ જેવી રાત્રિ જંગલમાં કાઢી.

સવાર થતાં ભચ્યાઉ આવી પહોંચ્યા. અહીં
મૂર્તિપૂજક શ્રાવકોએ તેમના સાહસ અને નિર્ભયતાની
પ્રશંસા કરી અને પોતાનાથી બનતી મદદ આપવા
વચન આપ્યું.

અહીં પણ અંજરથી પ્રતિનિધિમંડળ મુનિજીને
સમજાવી લાવવા આવી પહોંચ્યું. તેમણે પણ સમ-
જાવટથી અને છેવટે ધમકીથી કામ લેવા માંડ્યું.

મુનિજી પાસે એક જ જવાબ હતો. ‘હું સત્યનો
પૂજારી છું. તમે અસત્ય સામ્રીત કરી આપો તો
હું પાછો ફરવા તૈયાર છું.’

‘તમે પાછા ફરો. અધુ થઈ રહેશે.’

‘એ રીતે હું પાછો નહિ ફરી શકું.’

‘તો, તો, અમે જોઈ લઈશું.’

શ્રાવકો ક્રોધાવેશમાં આવી ગયા.

ફરી મીઠું મૌન ધારણ કરી પ્રકાશના પમલે ચાલવા માંડ્યું.

જવું તો હતું તીર્થભૂમિ પાલીતાણા, પણ પહોંચ્યા જનમનગર.

જનમનગરના મનોહર મંદિરોના દર્શનથી મુનિજી પોતાને ધન્ય ધન્ય માનવા લાગ્યા.

અનેક મુસ્કેલીઓમાંથી પસાર થઈ શાંતિનો શ્વાસ લેવાની તક આવી પહોંચી.

ગુરુની શોધમાં નીકળ્યા અને શાંતમૂર્તિ વિનય-વિજયજી મહારાજ પર નજર ફરી. તેઓ પરમ પ્રતાપી મુનિવર્ય બુદેરાયજી મહારાજના પ્રશિષ્ય શ્રી વિજયકમલસૂરિજીના શિષ્ય હતા.

યુવાન મુનિ, કચ્છી દેહ, તેજસ્વી લલાટ, સત્ય પ્રિય વાણી, નિર્ભયતા અને શૌર્યની મૂર્તિ! અધા મુનિરાજને જોઈ રહ્યા.

અણમોલ રત્ન કેને ન ગમે ? ૧૯૬૦ ના માગશર શુદ્ધ ૧૦ને બુધવારે ધર્મસિંહ ઋષિને સંવેગી દીક્ષા આપવામાં આવી. ચારિત્રના વિજય માટે નીકળેલા સત્યપ્રિય નિર્ભીક સાધુનું નામ પણ ચારિત્રવિજય રાખવામાં આવ્યું.

દીક્ષા પછી ધાંગધ્રા પાસે દેવચરાડીમાં પ્રતિષ્ઠા

૨૨]

મહોત્સવ પ્રસંગે પં. શ્રી. કમળવિજયજીના શુભ હસ્તે વૈશાખ સુદ ૧૦ના રોજ શાંતમૂર્તિ વિનયવિજયજીના શિષ્ય તરીકે વડી દીક્ષા આપી. શ્રી ચારિત્રવિજયની મનોકામના ફળી.

વિહાર કરી સૌ શત્રુજય આવ્યા.

શત્રુજયનાં આલીશાન મંદિરો, ભવ્ય પ્રતિમાઓ, હજારો યાત્રાળુઓનો સમૂહ, નવ દુકાના કળાવિધાનો, દુકાં ને આરામસ્થાનો જોઈજોઈ તેમને જન્મજન્માંતરના પૂણ્યોદય યાદ આવ્યા. હર્ષાશ્રુથી પરમાત્માના દર્શન કર્યાં. સાચે જ સ્વાત્મ સિદ્ધ થયું. દેવ વિમાનમાં જ વિહરતા હોઈએ તેમ અનુભવ થયો.

જીવનની પવિત્ર પળોમાં મન ઉલ્લાસિત થયું. યાત્રાધામ સિદ્ધક્ષેત્રને વારંવાર ભેટો મનમથૂર નાચવા લાગ્યા.

તીર્થરક્ષા

‘હું તો આ નહિ સહન કરી શકું.’

‘કેમ ! શું છે ચારિત્રવિજય ?’

‘તમે સાંભળ્યું નહિ, સાહેબ ? આ રોજ રોજની તીર્થની આશાતના મારાથી નથી જોવાતી.’

[૨૩]

વળી શું બન્યું !

બને શું ! આરોટોની તુંડ મિઝાજ દિવસે દિવસે વધતી જાય છે. હું જોયા કરું છું કે આ લોકો સમજી જશે. પેઢી પણ કાંઈ નિકાલ નથી લાવી શકતી. ગર્હ કાલે તો એક પ્રસંગ બની ગયો. ’

‘શું બન્યું ?’

‘અમે યાત્રાર્થે ગયેલા. શ્રી દીપવિજયજી મારી સાથે હતા. આરોટોએ શ્રી પુંડરિકજીના મંદિરમાં પાટલા બીજાવી દીધા. ઊભા રહેવાની જગ્યા નહોતી. અમે તે જોઈ ન શક્યા. પાટલા ઉપડાવી લીધા અને આરોટો છોડાયા. તેઓ ગમેતેમ બકવા લાગ્યા અને શ્રી દીપવિજયજી મહારાજને ધમકી આપી. ’

‘પછી ?’

‘પછી શું ? મારાથી તો એ અપમાન અસહ્ય હતું પણ મંદિરજીમાં નકામે ઝગડો થાય તેથી અમે ચાલ્યા આવ્યા પણ આરોટો ગુસ્સામાં હતા અને દીપવિજયજીને મારવાની ધમકી આપતા હતા. ’

‘તો તમે કાલે ન જશો ! કળ્યાનું મોં કાળું. પેઢીવાળા લડી લેશે ને બધું થઈ રહેશે. ’

‘ના સાહેબ ! એમ ડરવાનો શો અર્થ ? આપણે યાત્રાર્થે તો જવું જ જોઈએ. ’

નિર્ભયતાના અવતારસમા બીજે દિવસે ઉપડયા યાત્રાર્થે. યાત્રા કરીને પાછા આવતા હતા ત્યાં સાંભળ્યું કે ૪૦-૫૦ આરોટો તોફાન કરવા આવ્યા છે.

૨૪]

કોધથી લાલપીળા થઈ રહેલા, નશામાં ચક્ર્યૂર
ખારોટો આવી પહોંચ્યા અને દીપવિનયજીને શોધવા
લાગ્યા.

સિપાઈઓ તો સ્તબ્ધ બની ગયા. ખારોટો તો-
ફાન કરવા જ આવેલા. સગાળ કુંડ પાસે બકવાટ
કરતા ઊભા હતા.

ચારિત્રવિનયજીને થયું કે હવે આ તોફાન ચલાવી
લેવાય તેવું નથી. ખારોટોને સમજાવવા દાદાશુરજી
પાસે આજ્ઞા માગી અને પગથિયા ઉતરી ખારોટોના
નાયકોને કહ્યું :

‘ભાઈઓ ! આ શું કરો છો ? આ તીર્થક્ષેત્રમાં
આવી વર્તાણુક શોભે કે !’

પણ આજે ઉપદેશ સાંભળવા તોફાની ટોળું
તૈયાર નહોતું. તેઓ બરાડ્યા : ‘આ રહો દીપવિનય,
પકડો, મારો !’

મહારાજશ્રી દેખાવમાં લગભગ દીપવિનયજી
જેવા હતા.

‘હા ! આ રહો ! બોલ, ચાલ્યો આવ !’
મુનિશ્રી એ પગથિયાં ઉતરી નીચે આવ્યા. તેમની
પ્રચંડ કાયા લાંબી સોટા જેવી ટકાર બની હતી.

ખારોટો તૈયાર હતા. એકે ઘોડો ઉઠાવી મુનિજી
પર ઝીંક્યો. મુનિજી કટોકટીની પણ મુમજ ગયા.
ઘોડાને અટકાવવા પોતાનો દાંડો મજબૂત રીતે ધરી
રાખ્યો. ઘોડો છટકી પડ્યો. બીજા લાકડીઓ લઈ

આગળ આવ્યા. પછી તો શરાતન ચડ્યું ને પાંચ દસને તો ખેબ્બુન કરી મૂક્યા. બારોટો સમજી ગયા. તેઓ ‘ ફરીયાદ કરીશું, અમને મારી નાંખ્યા ’ કરતા નાહા અને જતાં જતાં મહારાજશ્રીની કામળા ખસી ગયેલી તે ક્ષેતા ગયા. આ પ્રસંગ તા. ૧૬-૪-૧૯૦૫ સં. ૧૯૬૧ ના ચૈત્ર સુદ ૮ ને ગુરુવારે બન્યો.

પ્રસંગ જોઈને મુનિજી ઘેટીની પાગ ઉતરી બોટાદ ચાલ્યા ગયા. રાત્ર્યમાં પણ તેમની ફરીયાદ ચાલી નહિ. પેઢીએ પણ તેઓની સાથે પાકા કરાર કરી લીધા. કેસ ઊડી ગયો.

શાસનસેવા અને તીર્થરક્ષણનો આ પ્રસંગ રોમાંચક ગણાય. એકવીસ વર્ષની યુવાન વયે વીરતાવું કાર્ય કરવું, પ્રાણની પણ પરવા ન કરવી અને ચારિત્ર લીધેલું હોવા છતાં આપદધર્મ આવ્યે વીરકેસરી બનવું તે વીરલાને માટેજ નિર્ધારિત હોય છે.

આજે પણ એ શાસનસેવા ઇતિહાસના પાને અમર છે.

વિદ્યાધામ કાશીને દ્વારે

‘ સાહેબ ! મારે કાશી જવાની ભાવના છે ! ’

‘ ભાઈ ! કાશી કેટલું દૂર છે અને સાધુધર્મ ’

૨૬]

તો તમે જાણો છો !’

‘હાજી ! બરાબર જાણું છું. પણ મારી વિદ્યા મેળવવાની તમન્ના એવી છે કે રસ્તાનાં બધાં દુઃખો હું સહન કરીશ. ’

‘અહીં તમને અભ્યાસની બધી સગવડતા કરાવી આપું તો ?’

‘ગુરુદેવ ! વિદ્યાધામ કાશીનું વાતાવરણ જ વિદ્યામય છે. ત્યાં પરમપૂજ્ય શ્રી વિજયધર્મસૂરી-શ્વરજીએ એક વિદ્યાલય ખોલ્યું છે, વળી શાંતમૂર્તિ શ્રી કપૂરવિજયજી મહારાજશ્રી પણ જાય છે, તો મને આજ્ઞા આપો !’

‘જલાસુખમ્ ! પણ તથિયત સાંભાળજો ને વિદ્વાન બનીને વહેલા વહેલા પાછા આવશો. ’

વિદ્યાધામ કાશી વિષે ઘણું ઘણું સાંભળેલું. જૈન શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ અને કાશીપ્રદેશ જોવાની ઉત્કંઠા એવી હતી કે વિહારની મુશ્કેલીઓ તો હિસાબમાં નહોતી. જો કે તે વખતે કાશીનો વિહાર બહુ જ કઠણ હતો. ભયંકર માર્ગ, માછલોના માછલ ગામ જ નજરે ન પડે, રાતવાસો પણ જંગલમાં કરવા વખત આવે, ઉનું પાણી તો મળેજ ક્યાંથી પણ આહાર પણ મળે કે ન મળે. પણ વિધાની અભિલાષા અને પ્રવળ ભાવના સામે આ મુશ્કેલીઓ કુદ્ધ ખિસાતમાં નહોતી.

મુશ્કેલીઓનો સામનો કરતા વિદ્યાધામ કાશીમાં પહોંચ્યાં. તેમના હર્ષનો પાર ન રહ્યો. શ્રી યજ્ઞોવિજયજી જૈન પાઠશાળા ચાલતી હતી. પાઠશાળાના પ્રાણુ પૂજ્યપાદ શ્રી વિજયધર્મસૂરીશ્વરજી ત્યાં જ હતા.

પાલીતાણાથી લાંબો વિકટ વિહાર કરી આવતા શાંતમૂર્તિ શ્રી કર્પૂરવિજયજી તથા જીવન સાધુ ચારિત્રવિજયજીનું ઉલ્લાસપૂર્વક સન્માન કર્યું. તેમનું સાહસ જોઈ મુગ્ધ થયા.

આપણા ચરિત્રનાયકે તો થોડા જ દિવસોમાં વિદ્યાર્થીઓ અને સૂરિજનો ચાહ મેળવી લીધો. ત્રીજા માળની કોટડીમાં સતત અભ્યાસી ચારિત્રવિજયજીને જોઈને સહુને આનંદ થતો હતો. તેમના પ્રત્યે ખૂબ સહભાવ થયો અને તેમની બિમારોની સેવા કરવાની અહોનિશ ભાવનાથી બધા તેમને પોતાના જ માનવા લાગ્યા.

ધીમે ધીમે સૂરિજના પરમ વિશ્વાસુ અને જમણા અંગ બની ગયા અને કલકત્તા જવાનું સહભાગ્ય સાંપડ્યું.

કલકત્તાથી અજમગંજ થઈ કાશી જતાં ભાગલપુરમાં તેઓ સખત બિમાર થઈ ગયા. છતાં સમભાવપૂર્વક ધીમે ધીમે પાવાપુરી આદિ તીર્થધામોની યાત્રા કરતા અને દુઃખમાં પણ આનંદ માનતા બિહારશરીફ પહોંચ્યા. દેશી વેદની દવાથી પૂર્ણ આરામ થયો.

૨૮]

ટૂંક સમયમાં કાશી પહોંચી જઈ અભ્યાસ આગળ વધારવા માંડ્યો.

ત્રણ વર્ષ આ પ્રદેશમાં ગાળી, પરમ મુનિ તીર્થ-ધામેની યાત્રા કરી, સારો અભ્યાસ કરીને તેમણે ગૂજરાત તરફ વિહાર કર્યો. કાશીપુરીથી અયોધ્યા, રત્નપુરી, લખનૌ, કાનપુર, જાંસી, શિવપુરી, મક્કીજી, ઉજ્જૈન વગેરે સ્થાનોની યાત્રા કરી રતલામ પધાર્યા. અહીં દાદાગુરુ બાળબ્રહ્મચારી પં. કમલવિજયજી મહારાજનાં દર્શન કર્યાં. અહીંથી ગોધરા થઈ પાલી-તાણા ગયા અને સિદ્ધગિરિનાં પુનઃ દર્શન કર્યાં. અત્રે ગુરુવર્ય શ્રી વિનયવિજયજી મહારાજશ્રીને ભેટી ગુરુજી સાથે વિહાર કરી અમદાવાદ કપડવંજ થઈ ગોધરા જઈ ત્યાં ચાતુર્માસ કર્યું. ચાતુર્માસ પછી વિહાર કરી વડોદરા પધાર્યા. અહીં તપગચ્છાધિપતિ શ્રી મૂલચંજી મહારાજની મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા, ઉપધાન વગેરેનો ઉત્સવ હતો, તેમાં ભાગ લીધો.

અહીં શ્રી કમલવિજયજી મહારાજે એક મુનિ સમ્મેલન એકઠું કર્યું; તેમાં દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, અને ભાવ જોઈ સાધુ સંસ્થાની પ્રગતિ અને સાધવી સંસ્થાની પ્રગતિ માટે સુંદર ઠરાવો કર્યા, બંધારણ ઘડ્યું. આ પ્રસંગે આપણા ચરિત્રનાયક હાજર હતા.

અહીંથી ગુરુવર્ય તથા દાદાગુરુની સાથે વિહાર કરી પુનઃ સિદ્ધાચલ આવ્યા. ચાતુર્માસ બાદ ત્યાંથી વિહાર કરી ગિરનારજીની યાત્રા કરી કાઠીઆવાડમાં

વિચરી પુનઃ સિદ્ધાયત્તુ પધાર્યાં. સં. ૧૯૬૭નું
ચાતુર્માસ પાલીતાણુમાં કર્યું.

તીર્થધામમાં વિદ્યાધામ

“મહારાજશ્રી ! આ તીર્થધામમાં પાઠશાળા સ્થાપવાની ભાવના જાગી છે. જ્યારથી કાશીનું વિદ્યાધામ જોયું છે, ત્યાંનાં સેંકડો અત્તક્ષેત્રો, વિદ્યા અધ્યયન કરતા હજારો બુદ્ધો, મહાન પ્રખર શાસ્ત્રવેત્તા વિદ્વાનો અને આચાર્યશ્રી વિજયધર્મસૂરીશ્વરજીની સંસ્કૃત-પાદૃત પાઠશાળા-આપણા શાસ્ત્ર-સિદ્ધાંતોનો અભ્યાસ કરતા આપણા દેશના બાળકોઃ એ બધું જોઈને મને આ તીર્થધામમાં પાઠશાળા જોવાની ઊર્મિ જાગી છે.”

‘વાત તો બહુ સારી છે, પણ પાઠશાળા ચલાવવી એ કાંઈ બચ્ચાના ખેલ નથી !’

‘તે હું બરાબર જાણું છું, પણ જો સિદ્ધક્ષેત્ર જેવા મહાતીર્થધામમાં લાખો યાત્રિકો આવતાજતા હોય, મંદિરોના નગરસમા તીર્થને માટે લાખોના ખર્ચ થતા હોય, રોજ રોજ નવકારશીઓ થતી હોય, ગામે ગામના સંઘો જ્યાં આવતા હોય અને સેંકડો સાધુ સાધ્વી જ્યાં વિચરતાં હોય એ પવિત્ર ભૂમિમાં વિદ્યાનું એક પણ સ્થાન નહિ ?’

‘ પૂજ્યવર ! જૈન સમાજની સ્થિતિ દિવસે દિવસે
થલુ જ કડોડી થતી જાય છે. ગામડાઓમાં જન કહે-
વાતા શ્રાવકોના હજારો બાળકો અજ્ઞાનમાં સળટે છે.’

‘ તમારી મનોકામના તો ઉચ્ચ છે, પણ મુશ્કેલીઓ
થલુ આવશે. ’

‘ એ અધી મુશ્કેલીઓની ગણતરી પહેલેથી કરી
લીધી છે. મુશ્કેલીમાંથી માર્ગ કાઢવામાં જ ખરો
પુરુષાર્થ છે. હું જાણું છું કે મારી વાત આકાશકુસુમવત
સમજનારા પણ છે. મને કલ્પનાવિહારી ને લેણો
કહેનારા પણ છે, પણ આપ જન્મેના આશીર્વાદ મારે
મન બધું જ છે. જ્યારથી ભારતના મહાન વિહારો
નાલંદા ને તક્ષશિલાના વર્ણુનો વાંચ્યાં છે, હજારો
વિદ્યાર્થીઓના વાદ વિવાદો સાંભળ્યાં છે, આર્યસમાજે
હમણાં શરૂ કરેલાં ગુરુકુળો વિષે વાંચ્યું છે ત્યારથી
જૈનસમાજના ઉદ્યોત માટે એક જ્ઞાનવિહારનો મારો
નિર્ણય છે. કાર્ય સાધ્યામિવા દેહં પાત્યામિ: એ મારો
મુદ્રાલેખ છે. ’

‘ અમારા હાર્દિક આશીર્વાદ છે. ’

જીવન સાધુની તેજસ્વીતા, દૃઢતા અને શાસન-
સેવાની તમન્ના જોઈ આવા મુનિરત્ન માટે જન્મે
પૂજ્યવરને આનંદ થયો. પૂ. પા. શ્રી સિદ્ધિવિજયજી
અને શ્રી મોહનવિજયજી મહારાજશ્રીએ પ્રસન્ન વદને
તેમને આ નવીન કાર્ય માટે આશીર્વાદ આપ્યા.

દાદાગુરુ પૂ. શ્રી વિજયક્રમણસૂરીશ્વરજીને ઉંઝા

પત્ર લખ્યો અને કાશીમાં બિરાજમાન શ્રી વિજય-
ધર્મસૂરીશ્વરજીને પત્ર લખી પોતાની દૃઢ ભાવના
જણાવી.

અધ્યાત્મે સહાનુભૂતિ દર્શાવી. આવા પુણ્યકાર્ય
માટે મુનિજીને ધન્યવાદ આપ્યા અને સહાયતા માટે
વચન આપ્યાં.

આત્મવિશ્વાસ અને આત્મપ્રેરણાથી પ્રેરાઈ વિ.
સં. ૧૯૬૮ ના જ્ઞાનપંચમીના સુપ્રભાતે મોતીશાહ
શેઠની મેડીના ત્રીજા માળે ‘શ્રી યશોવિજયજી જૈન
સંસ્કૃત પાકૃત પાઠશાળા’ સ્થાપી. સ્થાપના સમયનું
શ્રીદ્વજ પણ વેપારીને ત્યાંથી ઉધાર મંગાવવામાં આવ્યું
હતું, પણ સેવાના નામની હજારો હુંડીઓ આવ-
વાની આગાહી એ સાધુસ્તનને થઈ રહી હતી.

સેવાના કાર્યો કદી અધૂરાં રહેતાં નથી. કામ પોતે
ખોલ્લે છે અને કાર્યની પાછળ મદદ દોડી આવે છે.
સમાજના બાળકોના કલ્યાણ માટેની આ સંસ્થા
તેમના જીવનનું એક ચિરસ્થાયી સ્મરણ બની રહ્યું.

સાધર્મી પ્રેમ

‘સાહેબ! આજે આપ કેમ ચિંતાતુર દેખાઓ
છો? યાત્રા કરીને આવ્યા પછી આપ વિદ્વજ જણાઓ
રૂર]

છો. મને તો લાગે છે કે આપે જોયરી પણ નહિ કરી હોય !’

‘પંડિતજી ! તમારું અનુમાન ખરું છે. જ્યારથી મેં એ હૃદયવિદારક દ્રશ્ય જોયું છે, ત્યારથી મારા મનમાં અંજપો થાય છે.’

‘સાહેબ ! એવું તે શું આપના જોવામાં આવ્યું ? કૃપા કરી મને જણાવો. આપણે કાંઈક ઉપાય શોધી કાઢીએ !’

‘ત્રિભોવનદાસ ! હું યાત્રા કરી આવતો હતો. રસ્તામાં મેં જે જોયું તે સમાજના કલંકરૂપ દ્રશ્ય હતું.’

‘સાહેબ ! આપ સ્પષ્ટ કહો. આમાં તો કાંઈ સમજાતું નથી.’

‘ભાઈ ! એ નાના બાળકો એક ગાડીની પછવાડે દોડતા દોડતા. બીજા માગતા હતા અને એક ડોસો તેની પાછળ જતો હતો.’

‘અરે સાહેબ ! આપ તો દયામૂર્તિ છો પણ એવા બિખારાં તો હમેશાં બીજા માગે છે. તેઓનો ધંધો જ બીજા માગવાનો છે. યાત્રાળુઓ તો તેમની બીજા પોષે છે.’

‘પંડિતજી ! જૈન ધર્મચાની આ સ્થિતિ ? નવ-કારમંત્ર ભણનાર આમ બીજા માગે ? ગાડી પછવાડે ખરે તડકે દોડે ને પાઈ પૈસા માટે કમરે ? મારાથી

નથી સહેવાતું. હું એ નથી જોઈ શકતો. ગોચરી પણ
શી રીતે કરી શકું !’

‘શું કહો છો સાહેબ ? શું તે જૈન આળકો હતો ?’

‘ત્યારે જ તો ! કેવાં ગભરુ આળકો હતાં ! તેના
વૃદ્ધ પિતાને મળ્યો ને પૂછ્યું. તેણે આંસુભરી આંખે
તેના દુઃખની કથા સંભળાવી. કચ્છમાં દુકાળ પડ્યો
છે. પોતે વૃદ્ધ છે. ખાવા ધાન ન મળે. બધું વેચી
ખાધું. ભૂખમરાના ખરખરમાં પત્ની તો ગઈ અને
ખે આળકો ને આ કાયા અચાવવા અહીં આવ્યો છું.
તજેડીનો આશરો છે. ભીખ માગવા સિવાય બીજો
આરો ન રહ્યો ત્યારે ન છૂટકે આ કામ કરવું પડ્યું.’

આ દર્દભરી કથા ! મુનિશ્રુતાં ચક્ષુ ભીનાં
થયાં. તેમની વિચારપરંપરા આગળ વધી. અરે,
સમૃદ્ધ જૈન સમાજ, ગગનચુંબી મંદિરો, નોકાર-
શીઓના વરા અને હજારોનાં દાન : તેમ છતાં જૈનનાં
આળકો ભીખ માગે ? આર્યસમાજ ને મીશનરીઓ
શું શું સેવા કરે છે જનતાની. હજારો લાખો આળકો
નિરાધારોને પોષે છે. જૈનસમાજ આજે ક્યાં ઊભો છે ?

આ આળકોની કથામાંથી બોડિંગ બોલવાનો
વિચાર ઉદ્ભવ્યો. વૈશાખ સુદિ ત્રીજના દિવસે નગર-
શેઠ પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈના વંડામાં પાઠશાળા સાથે
બોડિંગ શરૂ કરી. પેલાં ખે આળકો અને બીજાં આ-
ળકો તેમાં દાખલ થયાં.

જવાબદારી વધી. પાઠશાળાનું ૫૦-૬૦નું ખર્ચ.

૩૫]

તો મળી રહેતું. હવે ઓર્ડિંગનું ખર્ચ વધવા લાગ્યું.

ઉપદેશકાર્ય કર્યા સિવાય ચાલે તેમ નહોતું અને સાધુથી સંસ્થા માટે ઉપદેશ થઈ શકે ? વિમાસણ ને વિપત્તિઓ આવી લાગી. સત્કાર્ય કરવામાં પુણ્ય જ હોય છે, નિર્જરા થાય છે; તેમ વિચારી ઉપદેશધારા શરૂ કરી. યાત્રાળુ સજ્જનો સંસ્થા જોવા આવવા લાગ્યા. મહારાજશ્રીના કાર્યની પ્રશંસા થવા લાગી.

શ્રી વિજયધર્મસૂરીશ્વરજી પણ આ કાર્યની પ્રશંસા કરતા અને આગ્રાના દાનવીર શેઠ લક્ષ્મીચંદ્રજી વેદ તથા શેઠ તેજકરજીજી ચાંદમલજીએ સંસ્થાને સૂરિજીના ઉપદેશથી સારી મદદ આપી.

ઉચ્ચ ઉદ્દેશથી રોપેલ નાનું ળીજ થોડા સમયમાં વધવા લાગ્યું. રોપને સિંચન મળ્યું અને દિવસે દિવસે તે વૃદ્ધિ પામ્યું.

હોનારતના દિવસોમાં કરેલી સેવા પાલીતાણાના બચ્ચા બચ્ચાને યાદ હતી. મેજર સ્ટ્રોંગ સાહેબે સંસ્થાને માટે સ્ટેશન પાસેની સુંદર પાંચ વીધા જમીન આપી. એટલુંજ નહિ પણ વિ. સં. ૧૯૭૦ના વૈશાખ સુદ ૩ના શુભ મૂહુર્તે મેજર સ્ટ્રોંગના હાથે સંસ્થાતો પાયો નંખાયો. ટૂંક સમયમાં તો મકાન અને બગીચો તૈયાર થઈ ગયાં. ૧૯૭૧ના માગશર સુદ ૧૩ના રોજ વિદ્યાર્થીઓએ ધામધૂમપૂર્વક પ્રવેશ કર્યો.

સન્માનપત્ર

સંસ્થા એક તરફથી વધવા લાગી. સારુંક વિદ્યાર્થીઓ, ત્રણ પાંડિતો સાથે પ્રગતિ સાધતી સંસ્થા એકાએક મુશ્કેલીમાં આવી ગઈ.

શ્રી વિજયધર્મચરિત્રના ઉપદેશથી આવતી મદદ બંધ થઈ. મેનેજર શ્રી હર્ષચંદ બૂરાભાઈએ દીક્ષા લીધી. કમીટી નામશેષ થઈ ગઈ. નાવ જંઝાવાતમાં ઘેરાઈ ગયું, પણ મુનિજી હારે તેવા નહોતા. તેમણે ઉત્સાહ-પૂર્વક પ્રયત્ન કરવા માંડ્યા. ચાતુર્માસ પાલીતાણામાંજ કર્યું અને સંસ્થાની પુનર્ઘટના કરી. બાવીસ વિદ્યાર્થીઓ કલકત્તા સંસ્કૃત એસોસીએશનની વ્યાકરણ મધ્યમા અને ચાર વિદ્યાર્થીઓ તીર્થની પરીક્ષા માટે તૈયારી કરવા લાગ્યા.

કચ્છમાં જવાની ભાવના થઈ આવી. વહાલું વતન અને ભદ્રેશ્વર તીર્થ સાંભરી આવ્યાં. કચ્છમાંથી જૈન સંઘોનાં વિનંતીપત્રોએત્યાં જવા પ્રેર્યા અને વિહાર માટે તૈયારી આદરી. જલપ્રલય વખતની સેવાથી કોણ અબ્બણુ હોય ? મુનિજી વિહાર કરે છે, તેમ સાંભળી જનતાએ તેમનું સન્માન કરવા વિચાર કર્યો અને

પાલીતાણા સ્ટેટના દીવાન ન્યાયરત્ન શ્રી નારણદાસ કાળીદાસ ગામીના પ્રમુખપદે માનપત્રનો ભવ્ય મેળાવડો યોજવામાં આવ્યો. ગામના મહાજનો, અધિકારીઓ, યાત્રાળુઓ વગેરેની હાજરી વચ્ચે મુનિજીની વક્તાઓએ ખૂબખૂબ પ્રશંસા કરી અને તેમની સેવા, નિર્ભયતા નિસ્વાર્થ ભાવ તથા પાઠશાળાના સંસ્થાપક અને પ્રાણ તરીકે તેમજ પાલીતાણા રાજ્યના ઉપકારી તરીકે સૌએ અંજલિ આપી.

પ્રમુખશ્રીએ થોડા શબ્દોમાં મુનિજીના કાર્યનો ચિતાર રજૂ કર્યો.

‘ મહારાજશ્રીના ગાઢ પરિચય પછી મારે કહેવું જોઈએ કે, તેમના ઉત્તમ ત્યાગ અને ચારિત્રે મને આશ્ચર્યમ્મ જનાવ્યો છે અને આથી જ રાજ્યના અધિકારી વર્ગમાં આજે તેઓ અહુમાન પામી રહ્યા છે. જલપ્રલયની તેમની સેવા વિસરાય તેમ નથી. આ કાર્ય અમેરિકા કે ઇંગ્લાંડમાં થયું હોત તો લોકો તેમને ખરેખર પૂજત. સંસ્થા માટેનો તેમનો આત્મત્યાગ અને સેવા હું જોઈ રહ્યો છું. આ માનપત્ર તો આપણા હૃદયની અંજલિ માત્ર છે. આપણે આશા રાખીએ કે તેઓ કદી સંસ્થાને ન જૂલે ! પુનઃ જલદી દર્શન દે.’

આ લાગણીઓનો જવાબ વાળતાં મુનિજીએ જણાવ્યું,

“મને જે માન આપે છે તે સર્વેની શુભ લાગણીનું પરિણામ છે. મારાં કાર્યો અને ગુણોની પ્રશંસા માટે હું સર્વેનો આભારી છું. આ તો જૈન કોમની સંસ્થા છે. સૌએ તેને સિંચન કરવાની છે. હું તો નિમિત્ત માત્ર છું. જે નાનું વૃક્ષ આપણે રોપ્યું છે તે વૃદ્ધિ પામે તેની જવાબદારી આપણી સૌની છે. એનાં મીઠાં ફળો જૈન સમાજને જલદી પ્રાપ્ત થાઓ એ મારી અભિલાષા છે.

‘બાળકો! તમારી પાસે જૈન સમાજ બહુ આશા સેવે છે. તમે ચારિત્રશીલ બનો ને અભ્યાસી બની જૈન સમાજની સેવા કરો એ જોવાની મારી ઉત્કટ ઇચ્છા છે. જૈન ધર્મ અને જૈન સમાજની સેવાનો જીવનમંત્ર સદાયે રટતા રહેશો.

‘રાજ્યને તો શું કહેવાનું હોય? રાજ્યની શક્તિ છાયામાં તો સંસ્થા ફૂલીફાલી રહી છે. સંસ્થાના જન્મથી રાજ્યની અમીદૃષ્ટિ છે. તે કાયમ રહે તેવી મારી ઇચ્છા છે.’

આ માનપત્ર પછી મહારાજશ્રીએ શાગણ શુદ્ધ ત્રીજના રોજ કચ્છ તરફ વિહાર કર્યો. વિદ્યાર્થીઓ અને કાર્યકર્તાઓ, ભક્તજનો અને રત્નેડીજનો બધાએ ભારે હૃદયે વિદાય આપી. હજારો આંખોમાં અમુ ઉમટી આવ્યાં. વિદાય વેળાનું દ્રશ્ય હૃદયભેદક હતું.

વહાલું વતન

બાર બાર વર્ષ પછી મુનિરાજ આજે કચ્છમાં પધારતા હતા. પોતાના વહાલા વતનને ભેટવાની જોમ મુનિજીની ઉત્કટ ઇચ્છા હતી, તેમ પોતાના પ્રદેશના રત્નસમા મુનિરાજના દર્શન માટે કચ્છી પ્રગ્ન એક પગે થઈ રહી હતી. કચ્છમાં પ્રવેશ કર્યો અને શુભ શુકન થયા. કટારિયા તીર્થની યાત્રા કરી સાંમખિયાળી પધાર્યા. ત્યાં કાગણુ વદી ૧૩ ને શુક્રવારે એ ભવ્ય જીવો દડવાના રહીશ શા. મગનલાલ પાનાચંદ તથા મદુલાના રહીશ ગુલાલચંદભાઈ જીવણદાસ શાહને સાથે દીક્ષા આપી. એ જ આજના વિદ્વદ્વર્ય મુનિશ્રી દર્શનવિજયજી તથા મુનિશ્રી જ્ઞાનવિજયજી.

ન્યાં ન્યાં તેઓશ્રી જતા ત્યાં ત્યાં જૈનસમાજની સુધારણાનું કામ હાથ ધરતા. કુસંપ હોય ત્યાં સંપ કરાવવો, પાઠશાળા સ્થાપવી, જૈનોની ફરજ બતાવવી અને જૈનસમાજની જાગૃતિ માટે સ્થળે સ્થળે ઉપદેશ આપવો. ભદ્રેશ્વરની યાત્રા કરવા વિચાર કરતા હતા ત્યાં બૂજના આવડો રાતોરાત આવી પહોંચ્યા અને મહારાજશ્રીને લઈ જવા માટે વિનંતિ કરી. મહારાજશ્રીએ જરા આનાકાની કરી એટલે બધા આડા ખેડા અને મહારાજશ્રીએ બૂજનો માર્ગલીધો.

ભૂજમાં મહારાજશ્રીનું અપૂર્વ સ્વાગત થયું. મુનિજીએ વ્યાખ્યાનદ્વારા અમૃતધારાનું સીંચન કર્યું. અધાને તૃપ્ત કર્યા. પોતાની ભૂમિના પુત્રોને ઉપદેશદ્વારા સચેતન કર્યા.

આ રીતે માનકુવા, મંજલ આદિ સ્થળોએ વિહાર કરતા તેઓ અંગીઆમાં પધાર્યા. અહીં ચાતુર્માસ માટે જુદા જુદા ગામેની વિનંતિઓ આવવા લાગી. પણ અંગિયાના શ્રાવકોની વિનંતિ હતી કે ‘અમારી જિંદગીમાં કોઈ સાધુનું ચોમાસું થયું અમે દીકું નથી.’ આ વિનંતિ માન્ય રાખી ચોમાસું અંગીયામાં નક્કી થયું.

અંગીયામાં માંગપટ પ્રદેશના હળરો લોકો વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવવા લાગ્યા. મહારાજશ્રીએ માંગપટ પ્રદેશનો સંઘ એકઠો કરાવ્યો અને સામાજિક સુધાર તથા સંગઠન માટે દરાવો કરાવ્યા. એક પાઠશાળા ખોલવામાં આવી.

અંગીયાથી વિહાર કરી મંજલમાં પધાર્યા. અહીં એ ભાઈઓને પંદર પંદર વર્ષોથી કલેશ હતો. કોર્ટમાં કેસ ચાલતો હતો અને હળરો રૂપીઆ અરબાદ થતા હતા. સંઘ પણ કાંઈ કરી શકતો નહોતો, કારણ એ બંને સંઘના શેઠ હતા. મહારાજશ્રીને ક્રોધે વાત આવી અને વ્યાખ્યાનમાં ત્રણ દિવસ સુધી એજ વાતનો ઉલ્લેખ કરી ઉપદેશામૃતનું સિંચન કર્યું. બંને ભાઈઓ ગદ્ગદિત થઈ ગયા. શાંતિ સ્થપાઈ ગઈ

અને સંઘમાં આનંદ આનંદ છાઈ રહ્યો.

વિહાર કરતા પોતાના પ્રિય જન્મસ્થાન પત્રીમાં આવી પહોંચ્યા. પિતા ઘેલાશા તો પુત્ર ધારશી (ચારિત્ર-વિજયજી) નું આગમન સાંભળી દોડી આવ્યા. પુત્રને જોતાં જ મૂર્છિત થઈ ગયા. મુનિજીએ પોતાના પિતાને સાંત્વન આપ્યું, ઉપદેશામૃત છાંટ્યું અને ધર્મના પ્રેમી બનાવ્યા.

અહીં એક આશ્ચર્ય થયું. સ્થાનકવાસીપણાના દાદાગુરુ પૂજ્ય વજ્રલાલજી સ્વામી વગેરે અહીં જ હતાં. તેમને આનંદથી મળ્યા. પૂજ્ય મહારાજે તેમનું સ્વાગત કર્યું અને કહ્યું; ‘ભાઈ, તું સાચો શરવીર પાક્યો. સત્યધર્મશોધક, તને ધન્ય છે.’

મહારાજશ્રીએ તે પૂજ્યોને પણ સાંભળાવ્યું કે ‘આપ પણ સત્યધર્મશોધક બની શકો છો’ પણ તેઓએ પોતાની વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે અશક્તિ બતાવી પણ પોતે સ્પષ્ટતા કરી કે ‘ભાઈ! હું પણ આ ત્રિરંગી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના ચિત્રનાં દર્શન કરી લઉં છું અને મને વાંદવા આવનારાઓને પ્રથમ જિનદર્શન કરી આવવા કહું છું. થોડાં બીજાં પ્રભુમૂર્તિના ચિત્રો મંગાવી આપો તો વિશેષ પ્રચાર કરીશ.’ મુનિજીને આ વચનોથી સંતોષ થયો. પોતે સન્માર્ગે હતા અને સત્ય માર્ગને માટે અનેક કષ્ટો વેઠ્યાં હતાં, તે આજે સાર્થક માન્યાં.

અહીંથી વિહાર કરી બદ્રેશ્વરની યાત્રા કરી અને

અંતર થઈ ભર્યાહિ આવ્યા. અહીં સંગ્રહણી થઈ ગઈ. આરામ થયા પછી સામખીયાલી આવ્યા. અહીં મૂર્તિપૂજકના પાંચ ઘરમાંથી ૬૦ કર્યાં. મંદિર પણ થઈ ગયું પણ અહીં ફરી સંગ્રહણી શરૂ થઈ. તબિયત તો ખરાબ હતી, આરામની ખાસ જરૂર હતી, પણ પાલીતાણાની પરિસ્થિતિએ તેમને બેચેન બનાવી દીધા. પોતાની પ્રિય સંસ્થાની પરિસ્થિતિ ખરાબ હોય ત્યાં આરામ ક્યાં? તેઓશ્રી રણ ઓળંગી માળીયા આવ્યા.

માળીયાના ઠાકોરે મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનનો લાભ લીધો. જૈન સાધુ અને જૈન ધર્મ માટે ઠાકોર સાહેબને ખૂબ માન થયું. ધર્મકાર્ય કરવા બાવના બતાવી. મહારાજશ્રીએ જોયું હતું કે કચ્છનું રણ ઓળંગી આવતા મુસાફરોને પાણી મળતું નહોતું. કેટલાય મુસાફરો પાણી પાણી કરતા મૃત્યુના મોંમાં ઘડેલાઈ જતા. ગરમીના દિવસોમાં તો પાણીની ટીપું ન મળે. મહારાજશ્રીએ આ પૂણ્યકાર્ય કરવા ઠાકોર સાહેબને સમગ્રવ્યું અને મુસાફરો અંગે સુંદર જળ અને ભૂખ્યા પેટને ગોળ-દાળીઆ મળે તેવી વ્યવસ્થા થઈ ગઈ. હમરો વટેમાર્ગીઓ આને પણ એ લાભ લઈ રહ્યા છે. તેઓએ શિકાર અને દારૂનો ત્યાગ કર્યો અને પોતાની પૂજામાં જિનવરની મૂર્તિ પધરાવી. અહીંથી વિહાર ફરી ચૈત્ર સુદ ૧૧ના રોજ પુનઃ પાલીતાણા પધાર્યા.

૪૨]

સંસ્થાના પુનરુદ્ધાર

સંસ્થાની દશા અત્યંત શોચનીય થઈ ગઈ હતી. મદદ બંધ થઈ ગઈ હતી. ક્લેશ અને વિરોધનાં વાદળ છવાયેલાં હતાં. તેલ ખૂટ્યું હતું. દીવો જુઝાવાની તૈયારીમાં હતો. તંત્ર હાથમાં લીધું. આગ્રાથી દાનવીર શેઠ તેજકરણ ચાંદમલજી તથા દાનવીર શેઠ લક્ષ્મીચંદજી બેઠે યાત્રાર્થે આવેલા. તેઓ એમ જ જાણતા હતા કે સંસ્થા ચાલતી નથી પણ સહભાગ્યે શેઠ તેજકરણજીનો ઉતારો સંસ્થામાં રાખવામાં આવ્યો. વિદ્યાર્થીઓની દ્વિવચર્યા, અભ્યાસ, પઠનપાઠન બધું વ્યવસ્થિત જોયું. ચોપડા જોયા. મહારાજશ્રીએ સચોટ ઉપદેશ આપ્યો અને આ જ્ઞાનગંગાને વહેતી રાખવા સૂચના કરી. શેઠજીનાં ઉપર ઊંડી અસર થઈ અને તેઓએ તાત્કાલિક મોટી રકમની મદદ કરી. ભવિષ્યમાં પણ નિયમિત મદદ મળવાનું વચન મળ્યું.

ચૈત્રી પુનમ પર આવેલ યાત્રિકો પાસેથી પણ સારી મદદ મળી. આર્થિક પરિસ્થિતિની ચિંતા ટળી.

દાદાગુરુ શ્રી વિજયકમલસૂરીશ્વરજી સંઘ સાથે યાત્રા કરવા પધારેલા. મુનિજી ગુરુવર્યની સામે ગયા. આ પ્રસંગે મુરતનિવાસી મુંબઈના હીરામોતીના વેપારી

ધર્મનિષ્ઠ ઝવેરી શ્રી જીવજીવંદભાઈ સાથે મહારાજશ્રીને પરિચય થયો. સંસ્થા વિષે મુનિજી સાથે વાતો થઈ. પરસ્પર વિચાર વિનિમય થયો. લંબાણુથી ચર્ચા થઈ અને સંસ્થાને શ્રી જીવજીવંદભાઈની રાહબરી નીચે મુંબઈની કમીટીને સોંપવાનો નિર્ણય થયો.

મહારાજશ્રી સંસ્થાને ગુરુકુળ બનાવવાની ભાવના પર્ષોથી સેવતા હતા. શ્રી જીવજીવંદભાઈએ સંસ્થાને નવીન રૂપ આપવા, અંગ્રેજી શિક્ષણ દાખલ કરવા અને ભવિષ્યમાં વિદ્યાલય ઉદ્યોગાલયની યોજના કરવા પોતાના વિચારો બતાવ્યા. વળી યોગનિષ્ઠ શ્રી બુદ્ધિસાગર-સૂરીશ્વરજીને સંસ્થા પ્રત્યે સારો સહભાવ હતો, તેથી સંસ્થાને પુનઃજીવન આપવા તેમણે પણ શ્રી જીવજીવંદભાઈ અને શ્રી લલુભાઈને પ્રેરણા કરી. સંસ્થા કમીટીના હાથમાં સોંપાઈ અને ‘ શ્રી યશોવિજય જૈન ગુરુકુળ ’ નામ આપવામાં આવ્યું. સંસ્થાનો પુનરુદ્ધાર થયો. સંસ્થાની જવાબદારી અને ભાર ઉતારી મહારાજશ્રીએ કરી કચ્છમાં ધર્મભાવનાના પ્રચાર માટે પિહાર કરવા વિચાર કર્યો.

મહારાજશ્રી બન્ને શિષ્યોને દાદાગુરુના શુભ હસ્તે વડી દીક્ષા અપાવી પ્લેગના જીવલેણ હુમલામાંથી બચી પોતાની માતૃભૂમિ કચ્છ તરફ સંચર્યા.

કાણે જાણ્યું હતું કે એ છેલ્લી વિદાય હતી !

કાણે જાણ્યું હતું કે કચ્છની ભૂમિ પોષારતી હતી !

કાણે જાણ્યું હતું કે જીવલેણ ઈન્ડિયન એન્ડ્રા મહારાજશ્રીને ભરખી જશે.

૪૪]

અમર મૃત્યુ

કુચ્છનું રણુ વટાવી વાગડમાંના લાકડિયા ગામ આવ્યા. ત્યાંના ઠાકોરે મહારાજશ્રીની કીર્તિ વિષે બહુ બહુ વાતો સાંભળેલી. તેઓ ઉપદેશ સાંભળવા આવ્યા. તેઓ ઉપદેશ સાંભળી મુગ્ધ થઈ ગયા. ગામના લોકો પણ ઉપદેશમાં આવવા લાગ્યા અને મહારાજશ્રીએ જૈનધર્મના સિદ્ધાંતો સરળતારથી સમજાવ્યા.

લાકડીયાથી વિહાર કરી તેઓ અંજાર આવ્યા. અહીં ભદ્રેશ્વર તીર્થની યાત્રા માટે ગયા. અહીં વશાખ વદ બીજના રોજ ખેડાનિવાસી શાહ ડાહ્યાલાલ હીરાલાલને દીક્ષા આપી. તેજ આજના ન્યાય-આ-કરણના સમર્થ જ્ઞાતા શ્રી ન્યાયવિજયજી.

વિહાર કરતા મહારાજશ્રી અંગીયામાં આવ્યા અને ઠન્દ્યુએન્ડા પણ મોતનો દૂત બનીને આવ્યો. હિંદુ-સ્તાન ભરમાં તેનો પંજે ફેલાઈ રહ્યો હતો. અંગીયામાં પણ તેનો કાતીલ ધા પડ્યો. મુનિ દર્શનવિજયજી અને મુનિ જ્ઞાનવિજયજી સપડાયા. શિષ્યોની આ દશા કેમ જોઈ શકાય ? અખંડ ઉજ્જરા વેડી તેમની સેવા કરી અને શિષ્યો તો બચ્યા. મહારાજના નાના ભાઈ મોણશીભાઈ આવ્યા અને તેમને ધર્મધ્યાન કરવા

ઉપદેશ આપ્યો. કોણ બાણતું હતું કે આ છેલ્લું
મિલન હતું !

આસો સુદ દશમે આચાર્યશ્રી વિજયદલમસૂરી-
શ્વરજીના સ્વર્ગવાસનો તાર આવ્યો. આ સમાચારે
મુનિજીના હૃદય પર ઝિંડી અસર કરી. સહુએ દેવવંદન
કર્યું. ગામમાં પાખી પળાવી. ખૂબ ધર્મક્રિયા થઈ.

થોડા જ દિવસો વીત્યા હશે ત્યાં મુનિજી તાવમાં
સપડાયા. ત્રણ દિવસ સુધી તાવ ઉતર્યો નહી, તેઓ
કાળનાં પગલાં પરખી ગયા.

‘કેમ છે, સાહેબ ?’

‘ભાઈ, હવે વખત ભરાઈ ગયો છે. આમાંથી
જિભા થવાની આશા નથી.’

‘આપશ્રીને કંઈ નહિ થાય, સાહેબ !’

‘ન્યાય ! એમાં તું ન સમજે ! મોનજીભાઈ !
હું તો બહિં છું. મારાં ત્રણે બાળ શિષ્યોને મારા ગુરુ
પાસે પહોંચાડી દેજો !’

‘સાહેબ ! આપ ચિંતા ન કરો. હમણાં ડીક થઈ
જશે. કચ્છ ભૂજથી સિવિલ સર્જન આવ્યા છે.’

‘મને જોવાની જરૂર નથી. મારા શિષ્યોને તપાસો.’

‘મહારાજશ્રી ! પહેલાં આપને તપાસવાની
જરૂર છે !’ સર્જને કહ્યું.

‘મને જોવાની જરૂર નથી.’

દાકતર દવા આપી ગયા. શ્રાવકોએ ખૂબ આગ્રહ કર્યો પણ દવા ન લીધી તે ન લીધી.

આશ્વિન વદી નવમીની સાંજે શ્રાવક અને શિષ્યો સાથે પ્રતિક્રમણ કર્યું, સંચારાપોરસી ભણાવી. મોડી રાત્રે મુનિ દર્શનવિજયજી મહારાજશ્રી પાસે ગયા. સૌને ક્ષમાપના કરી. આસન લગાવ્યું. વીર વીરનો જાપ શરૂ કર્યો.

બરાબર બાર ને પીસ્તાલીશ મિનિટે મુનિજીનું પ્રાણપંખેરું સ્વર્ગધામ ઊડી ગયું. જીવનના પુનરુદ્ધાર માટે દીપક થઈને એ સિતારો સ્વર્ગમાં સંચર્યો.

અંગિયાની સુંદર જગ્યાએ એમના દિવ્યદેહને અગ્નિસંસ્કાર કરવામાં આવ્યો. અને તેના ઉપર સ્તૂપ ઊભો કરવામાં આવ્યો.

૩૪ વર્ષની ભરયુવાન વયે સંસ્થાના સિંચનમાં કાયા ધસી નાખી, ધર્મકાર્ય માટે પ્રાણ પાથર્યો, જીવનના પ્રભાત સાથે નિર્ભયતા કેળવી, સત્યદર્શન માટે બહુ બહુ સહન કર્યું, તીર્થસેવા માટે કેસરી બની ખેડા, જલપ્રલયના ચિત્કારો સાંભળી મુનિધર્મના આચારોમાંથી કર્મણ્યતા જગાડી, પાલીતાણુના ઇતિહાસમાં અમર કાર્ય કર્યું.

જૈન સમાજ, જૈન બાળક, જૈન સાહિત્ય અને જૈન શિક્ષાંતો માટેનો અખંડ પ્રેમ જીવનભર સેવ્યો.

સ્વયં પ્રેરણા અને સ્વયં જાગૃતિથી બધાં કાર્યો શાળે પાડ્યાં. ગુરુકુળની હસ્તી માટે સ્નેહીજનોથી

મતભેદ સેવ્યા, અનેક ઝંઝાવાતો સહ્યા અને મુશ્કેલીના પગસે ચાલીને પણ વિજયને વર્યા.

આજે તેમનું પ્રિય ગુરુકુળ ૩૦ વર્ષ પૂરાં કરી રજત ઉત્સવ ઉજવવાની તૈયારી કરે છે, તે જૈન સમાજને માટે હર્ષની વાત છે. જે સંસ્થાને શરૂ કરવા માટે શ્રીફળ ઉધારે લાવવું પડ્યું હતું, જે સંસ્થા અનેકવાર અંધ થવાની અણી પર હતી, જે સંસ્થા અનેક મુશ્કેલીઓમાંથી પસાર થઈ, તે આજે નાનકડાં છોડમાંથી મહાન વટવૃક્ષ અન્યું છે અને તેના ફળો સમાજના ચોકમાં જવા લાગ્યાં છે તે ગર્વની વાત છે.

તેમના પ્રિય શિષ્યોની જૈન સમાજમાં વણી સારી પ્રતિષ્ઠા છે. તેઓ અદ્વિતીય વિદ્વાન અને ગુરુ જેવા કાર્યશીલ છે. નવા જૈનોને ધર્મશ્રિષ્ઠ, જ્ઞાનવાન બનાવવાનું તેમનું કાર્ય આજે જૈન જનતા પ્રશંસે છે. ગુરુવર્યની સાહિત્યસેવાની અધૂરી ભાવના તેમના પ્રિય શિષ્યો અનેક રીતે મૂર્તિમંત કરી રહ્યા છે.

અને ગુરુકુળને પચીસ વર્ષ પહેલાં પોતાના હસ્તક લેનાર સુરતનિવાસી પ્રસિદ્ધ ઝવેરી શ્રી ઇવણચંદ-ભાઈ ધરમચંદ-ગુરુકુળના વર્ણના પ્રમુખ અને ગુરુ-વર્યના શિષ્ય બની ગુરુકુળની વૃદ્ધિ અને વિકાસ માટે પ્રેરણા આપી રહ્યા છે એ આજના સાધુવેશધારક શ્રી જિનભવ્રવિજયજી મહારાજ સમાજની જગૃતિમાં ગુરુવર્યનો સંદેશ પહોંચાડશે તેમ અભ્યર્થના છે. ગુરુ-વર્ય અમર છે.

૪૮]

જૈનસમાજ દિગ્દર્શન

એક સમય જૈનસમાજ દુનિયાભરમાં સર્વશ્રેષ્ઠ સમાજ ગણાતો.

જૈનસમાજ એ સમયે સમૃદ્ધ, વૈભવશાળી અને સુખી હતો.

એક ધર્મપ્રેમી, અહિંસાપ્રચારક, દયાપ્રેમી અને દાનવીર સમાજ તરીકે જૈનસમાજની ગણના હતી.

શહેરો અને ગામડાંમાં જૈન જનતાની નીતિમત્તા અને ઉદાર દૃષ્ટિની સુંદર છાપ હતી.

સાધર્મી ભાઈઓના ઉદ્ધાર માટે સમાજના આગેવાનો, આચાર્યપ્રવરો અને દાનવીરો કટિબદ્ધ રહેતા.

શાંતિપ્રિય પ્રજા તરીકે જગતમાં જૈનસમાજનું અનેરું સ્થાન હતું.

ગગનચુમ્બી મંદિરો ને ગિરિનગરો વસાવનાર, જ્ઞાનભંડારો અને જ્ઞાનશાળાઓ સ્થાપનાર, જળાશયો અને વિશ્રામસ્થાનો ખુદ્દા મૂકનાર, નવકારશી અને દાનશાળાઓ યોજનાર દાનવીરો જેમ દુષ્કાળ વખતે ભંડારો ખુદ્દા મૂકતા, મસ્જીદો ને મંદિરો બંધાવી આપતા તેમ સાધર્મીભાઈઓના કલ્યાણ માટે લાખો

અર્થતા, પોતાના જેવા સુખી બનાવવાને સાધન સામગ્રી આપતા અને તેમાં પોતાનું કર્તવ્ય માનતા.

આજે જૈનસમાજનો મોટો સમૂહ દુઃખી છે. બે-કારીના ભોગ થતા હજારો નવલોહીયા જીવાનીના ઉંબરે પગ મૂકતાં જ ખતમ થઈ જાય છે. હજારો વિધવાઓની દુર્દશા જોઈ શકાતી નથી.

સમાજની છિન્નભિન્નતા, અજ્ઞાન અને કુસંપ જોઈ જોઈને લોહીનાં આંસુ આવે છે.

ગામડાઓના હજારો બાળકો અજ્ઞાનરૂપી અંધ-કારમાં સળડે છે. લાખો સ્ત્રીઓ રૂઢી અને વહેમની ભટ્ટીમાં શેકાય છે. યુવક વર્ગ અને યુવક માનસ સમાજની આ દશા જોઈ સળવળી રહ્યા છે.

જ્યારે જગત સર્વનાશના આરે ધસડાઈ રહ્યું છે, જ્યારે કરોડો લોકોનો સંહાર ચાલી રહ્યો છે, જ્યારે પ્રજાની પ્રજા ભરમીભૂત થાય છે ત્યારે અહિંસા-પ્રધાન જૈનસમાજ પોતાના ઉત્પાત માટે નિષ્ક્રિય કેમ રહી શકે?

મૃત્યુના મોમાંથી બચવા માટે કેવા કેવા પ્રયત્નો મોટા પાયા ઉપર ઉપાડવા જોઈએ તેનો વિચાર સરખો શું આપણને નથી?

સમાજમાં રચનાત્મક કાર્યની ભેરી હવે ક્યારે બળે છે!

શું માત્ર મોઢાની વાતો, બે પાંચ લેખો, પાંચ

પચીસ ભાષણો કે ક્રાન્તિ ક્રાન્તિના નાદથી સમાજનો ઉદ્ધાર સંભવે ખરો !

જૈનસમાજ પાસે શું નથી ? લાખો રૂપીઆ સમાજના કલ્યાણ માટે વાપરવાના પડ્યા છે પણ કઠાવનાર કોઈ નથી.

દાનવીરો પણ આજે ઘણા છે. તેમને સમાજના સાચા કલ્યાણની યોજના અને તેની પાછળ ફના થઈ જનાર સમાજના ઘડવૈયાઓ-તેમાં દટાઈ જનાર કાર્ય-કરો મળે તો તેમનું દાન આપોઆપ આવવાનું છે.

ખીજ સમાજે તો આજે પોતાની ભારે પ્રગતિ સાધી રહ્યા છે.

ગઘકાલના નવનવા સમાજે આજે ઉન્નતિના શિખરે છે. આપણો પ્રાચીન સમાજ વિચ્છિન્ન અને દુઃખી દુઃખી છે.

આર્યસમાજે ગયા ૭૦ વર્ષમાં કેવી કેવી પ્રગતિ સાધી છે ?

ખ્રીસ્તી મિશનરીઓએ આપણે જ પૈસે પોતાના ધર્મપ્રચાર માટે શું શું નથી કર્યું ?

પારસી સમાજ પોતાના સમાજ માટે દર વર્ષે લાખો રૂપીઆ દાનમાં આપે છે અને હજારો સંસ્થાઓ ચલાવે છે.

ત્યારે જૈનસમાજમાં કેટલી કોલેજો છે ?

કન્યા ગુરુકુળ-કન્યા છાત્રાલય એક પણ નથી.

દસવીસ છાત્રાલયોમાં ૧૫૦૦ થી ૨૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓન માત્ર લાભ લઈ શકે છે !

સ્વતંત્ર હાઈસ્કૂલ બે ચાર હશે !

વ્યાપારી સમાજને વ્યાપારીશાળા એક પણ નથી.

પુરાતત્વ મંદિર તો એક પણ નથી.

મ્યુઝીયમ પણ છેજ નહિ.

જ્ઞાનમંદિરો પણ જોઈએ તેવાં સમૃદ્ધ નથી.

પાઠશાળાઓ અંધ પડતી જાય છે.

ઉદ્યોગમંદિર માટે તો હજી કશી વ્યવસ્થા નથી.

સાહિત્યપ્રચાર પણ નજીવો ગણાય.

પત્રો ટૂંકા આયુષ્ય ભોગવી અંધ થાય છે.

ઉપદેશકો-પ્રચારકો મળતા નથી.

બાયામ-મંદિરો હજી હવે થવા લાગ્યાં છે.

યુવક મંડળો ને સેવાસમાજો શરૂ થયાં છે.

જૈનસમાજનો ઉદ્ધાર આમ સંભવે ખરો ?

સમાજના ઉત્થાન માટે રચનાત્મક કાર્યની રચના કરો. જગ્યાએ જગ્યાએ શિક્ષણ સંસ્થાઓ સ્થાપો. દાનનાં ઝરણાં સમાજના ઉત્થાનમાં વાળો. સમાજને નવજીવન આપવા કાર્ય કરો, કાર્ય કરો.

બોલતા આંકડાઓ

મિશનરીઓનું કામ હિંદભરમાં કેટલું વિસ્તૃત છે અને તે પાછળ અનન્ય સેવાભાવ અને કેટલું અઢળક દ્રવ્ય ખરચાય છે તે સૌ કોઈ જાણે છે.

નીચેના આંકડાઓ આપણી આંખો ઉઘાડી નાંખે તેવા છે.

૧૧૧૫૮ પ્રાથમિક શાળાઓ

૮૨ વર્નાક્યુલર શાળાઓ

૩૩૬ મિડલ સ્કૂલો તેમાં ૧૬૭ કન્યાઓ માટે

૧૬૦ અંગ્રેજી હાઈસ્કૂલો છોકરાઓ માટે

૧૦૧ „ „ કન્યાઓ માટે

૧૦૦ ટ્રેઈનીંગ સ્કૂલો

૧૩ કન્યાઓ માટે સ્વતંત્ર કોલેજો

આ ઉપરાંત સેંકડો દવાખાનાઓ, મિશનો અને ઉપદેશકો, લાખો પુસ્તકોનો મફત પ્રચાર અને ગામડે ગામડે મિશનરીઓનું પ્રચારકાર્ય આશ્ચર્યચકિત કરે તેવું છે !

આર્થ સમાજ

આર્થસમાજ થોડાજ વર્ષોમાં ૭૫ લાખની સંખ્યામાં આવ્યો છે. આર્થસમાજે કેવું ચમત્કારિક કામ કર્યું છે.

૩૫૦ પ્રાથમિકશાળા

૧૮૫ રાત્રિશાળા

૩૬ ગુરુકુળ

૮ કન્યા ગુરુકુળ

૩૧૫ કન્યાશાળા

૪૬ વિધવાશ્રમે

૫૪ અનાથાલયો

૩૦૦ સંસ્કૃત પાઠશાળાઓ

આર્થસમાજના હજારો ઉપદેશકો સ્થળે સ્થળે મારુમ પડે છે. તેમના સેંકડો ઔષધાલયો ચાલે છે, પત્ર-પત્રિકાઓ પણ સંખ્યાબંધ નીકળે છે.

હબસી જાતિ

પોતાની જાતિનો છેલ્લા પંચોતેર વર્ષમાં બારે સુંદર હિદ્દાર કર્યો છે.

૨૬૦૦૦ જુદી જુદી સંસ્થામાંથી સ્નાતકો
(ગ્રેજ્યુએટસે) ડાક્ટર-છબનેરો
વગેરે.

૪૫૦૦ નવા દર વર્ષે સ્નાતકો

૨૦૦ સ્ત્રીપુરુષો પી એચ. ડી.

૬૫૦૦૦ શિક્ષકો

૨,૫૦,૦૦,૦૦,૦૦૦ડોલરની સંપત્તિ છે

૩૧૦૦૦ વર્ગ-માઇલ જમીન છે.

૮,૮૦,૦૦૦ ખેતર છે

૩૨૫ સમાચાર પત્રપત્રિકા

ત્યારે આપણે જૈન સમાજ ક્યાં છે?

આપણું કર્તવ્ય

આપણે જોઈ ગયા કે આજે બીજા સમાજને પોતાના સમાજની સમુન્નતિ સાધી રહ્યા છે. તે માટે લાખોનાં દાન દર વર્ષે અપાય છે. સમાજમાંથી અજ્ઞાન નાબૂદ કરવા, ઉલ્લોગધંધા વિકસાવવા અને સમાજના આખાલવૃદ્ધ બધાના કલ્યાણ માટે યોજનાઓ અને કાર્યો કરવા સમાજના આગેવાનો તત્પર રહે છે. જીવનભર કાર્ય કરનારા સેંકડો કાર્યકરો આ કામ અવિરત ચલાવી રહ્યા છે.

જૈન સમાજના શ્રીમંતો સમાજની પરિસ્થિતિ જાણે છે—સમાજની ઉન્નતિ માટે તેમને ચિંતા પણ છે જ પણ સમાજઉન્નતિના માર્ગોનો વિચાર આવશ્યક છે.

એક વખત જ્યારે જૈન દાનવીરોએ ગગનન્યૂંબી મંદિરો, બંધાવ્યાં, જ્યારે જ્ઞાનભંડારો ભરાવ્યા, જ્યારે દુષ્કાળમાં પોતાની લક્ષ્મીનો સહુ ઉપયોગ કર્યો, જ્યારે દેશના રક્ષણની જરૂર પડી ત્યારે દેશ માટે સર્વસ્વ અર્પણ કર્યું, જ્યારે સંઘો કાઢ્યા અને સ્વામીવત્સલો કર્યો, ત્યારે અઢળક

દ્રવ્ય હતું, ધર્મકાર્યોમાં સમુન્નતિ અને ધર્મને
ઉદ્ધોગ મનાતો. લોકો પણ સુષ્મીને સંતોષી હતા.

આજે સમાજની પરિસ્થિતિ એવી છે કે દાનના
ઝરણુના માર્ગ બદલવાની જરૂર છે. હજારો
અજ્ઞાન બાળકોને શિક્ષણ આપ્યા સિવાય ભવિષ્યની
પ્રજા-સમાજનું મહામૂલું ધન બાળકોને તૈયાર કર્યા
વિના કોઈ સમાજ જીવે આવી શકે નહિ.

સો શિક્ષકની ગરજ સારતી જીવન ઘડનારી
માતાઓના શિક્ષણ, સંસ્કાર માટે પણ આજે વિચાર
કરવો ઘટે.

સમાજમાં જે વહેમો ને રૂઢીઓ હજી પણ
પોષાઈ રહ્યાં છે તે કોઈપણ ભોગે કાઢ્યે જ છૂટકો.

આજની બેકારી પણ નવલોહીઆ યુવકોને
આત્મઘાત તરફ દોરી જનારી બનતી જાય છે. તેનો
પણ ઉકેલ લાવ્યા સિવાય ચાલે તેમ નથી.

એટલે જ

શ્રીમંતોએ સમાજના કલ્યાણ માટે દાનનાં
ઝરણાં શિક્ષણ માટે આપવાં જોઈશે. યુવકોએ માત્ર
વાતો નહિ કરતાં સમાજના અભ્યુદય માટે રચનાત્મક
કાર્યમાં દટાઈ જવું જોઈશે. સમાજના હિતેચ્છુ
પ્રત્યેક વ્યક્તિએ સમાજના કલ્યાણના વિચાર સેવી
યથાશક્ય સેવા કરવા નીકળવું જ જોઈશે.

સાધુમુનિરાજોએ પણ ધર્મ-ઉદ્ધોગ સાથે સમાજ

[૫૭]

કલ્યાણનો વિચાર કર્યા સિવાય નહિ આવે. સમાજ
ને નિર્માણ અને પાંગળો હશે તો ધર્મ પણ નહિ
ઉભે. સમાજના ઘડવૈયાઓ, કોઈ તો સમાજના કલ્યાણ
માટે નીકળો.

સમાજના ઉત્થાન માટે કટીબદ્ધ બનો ! પૈસા
મળી રહેશે, સાધનો મળી રહેશે, સહાનુભૂતિ મળી
રહેશે.

સમાજને માટે દટાઈ જનારા—સ્વનાશ્રમક કાર્યની
સંજ્ઞાની લઈને કાર્ય કરનારા પાંચ દસ યુવકો
પણ એસી જાય તો દસવર્ષમાં સમાજની કાયા-
પલટ થઈ જાય, સમાજના અંગે અંગે પ્રકુલ થઈ
જાય, સમાજમાં ચેતન અને જગૃતિ આવે. સમાજનું
પુનર્વિધાન શક્ય બને.

૫૬]

આર્થિક સહાયક

શ્રી. મણિલાલ ભગુભાઈ
રતનપોળ, શેઠની પોળ, અમદાવાદ.

પ્રકાશક:

શ્રી. લાલભાઈ ઉમેદવાદ લઠા

મંત્રી: શ્રી ચારિત્ર જ્યંતી ઉત્સવ સમિતિ
નાગજી ભુદરની પોળ: અમદાવાદ.

વિ. સં. ૧૯૯૭

પ્રથમાવૃત્તિ

મુદ્રક: મણિલાલ કલ્યાણદાસ પટેલ
ધી સૂર્યપ્રકાશ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ
પાંચકુવા દરવાજા અમદાવાદ.

સ્મારક ગ્રંથોમાં સર્વશ્રેષ્ઠ ગ્રંથ

શ્રી ચારિત્રવિજય

જેના પાને પાને શ્રી કનુ દેસાઈએ કળાના શણગાર
પાથર્યા છે.

જેની પંક્તિઓ શ્રી જયભિખુ (બાલાભાઈ વી.
દેસાઈ)ની કસાયેલી કલમે લખાયેલી છે.

જેમાં સાક્ષરવર્ધ મુનિરાજે અને વિક્રાનોએ પોતાની
અંજલિઓ આપી છે.

અનેક ચિત્રો, સુંદર દ્વિરંગી જેકેટ છતાં
કિંમત ૧-૪-૦

: લખો :

બાલાભાઈ વીરચંદ દેસાઈ

પટેલનો માઠ, માઠલપુરા,

એલિસબ્રીજ-અમદાવાદ.